

JOSEP ROMEU I FIGUERAS

POEMES INÈDITS D'IGNASI FERRERES,
ESCRIPTOR DEL SEGLE XVIII

I. INTRODUCCIÓ

La raó d'aquest treball és la de fer conèixer catorze poesies del metge i escriptor de la segona meitat del segle XVIII Ignasi Ferreres, inèdites totes, llevat d'uns fragments d'una que foren publicats ja fa anys però que han passat desapercibuts fins fa poc. Les catorze poesies provenen d'un manuscrit fins ara desconegut, conservat a l'Arxiu del Col·legi Notarial de Barcelona i que descriuré en apèndix.

Ignasi Ferreres és recordat per la nostra història literària perquè és autor del tractat *Apologia del idioma cathalà* i de tres poemes que hi són continguts: el *Soliloqui de Caifàs*, *A Déu un en tres*, y *al Fill fet Home* i *A la caiguda de sant Pau*.¹ Darrerament hom se n'ha ocupat

1. S'han ocupat d'Ignasi Ferreres els autors següents: F. TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes* (Barcelona 1836; ed. facsímil: Barcelona-Sueca 1973), ps. 248-249. M. PERS Y RAMONA, *Historia de la lengua y literatura catalana desde sus orígenes hasta nuestros días* (Barcelona 1857), p. 211. V. BALAGUER, *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, v (Barcelona 1863), ps. 410-411, 426-427. J. RUBIÓ Y ORS, *Breve reseña del actual renacimiento de la lengua y la literatura catalana*, «Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», III (1880), p. 159. F. M. TUBINO, *Historia del renacimiento contemporáneo en Cataluña, Baleares y Valencia* (Madrid 1880), p. 113. J. BERNAT I DURAN, *Anima catalana* (Barcelona 1915), ps. 100-101. J. COMERMA, *Història de la literatura catalana* (Barcelona 1923), p. 295. J. AMADE, *Origines et premières manifestations de la Renaissance littéraire en Catalogne* (Paris-Tolosa 1924), p. 67. J. M. MIQUEL I VERGÉS, *La filologia catalana en el període de la Decadència*, «Revista de Catalunya», XVIII (1938), p. 268. J. RUIZ I CALONJA, *Història de la literatura catalana* (Barcelona 1954), p. 401. F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, III (Barcelona 1962), p. 1229. J. RUBIÓ I BALAGUER, *Literatura catalana*, dins *Historia general de las literaturas hispánicas*, v (Barcelona 1969),

més amplament i ha adduït i ha estudiat sis altres poemes de l'autor, així mateix de contingut religiós i dels quals Ferreres mateix havia fet ràpid esment a la seva *Apologia*.² Els alludits catorze poemes són, en canvi, de temàtica profana, i s'estenen en l'humor i la sàtira, en el plantejament de diverses qüestions intrascendents o anecdòtiques i, en un cas, en consideracions sobre circumstàncies del moment històric i ambiental del poeta, aspectes que amplien la fesomia de l'autor, fins avui estudiat pràcticament només com a apologista de la llengua i com a poeta religiós, i li confereixen una més ampla dimensió com a representant d'un període literari i cultural concret dins la història de la poesia catalana.

1. Notes biogràfiques

Poca cosa sabem de la vida d'Ignasi Ferreres, així designat, el cognom, en el registre de la seva defunció —on consta sota la grafia Farre-ras— i en els treballs biobibliogràfics i d'història de la llengua i de la literatura, enfront de Ferrera, forma que apareix als tres manuscrits de l'*Apologia* i al que conté les nostres catorze composicions.

p. 284, i la seva traducció catalana, *Història de la literatura catalana*, III (Montserrat 1986), ps. 31, 41, 44, 74, 151-152, 229, 255. M. JORBA, *Els textos poètics en llengua catalana al «Diario de Barcelona», 1792-1808*, tesi de llicenciatura inèdita, llegida a la Universitat de Barcelona el 1971, ps. 24-25, 38 i 75. Completeu-ho amb la nota següent.

2. A. COMAS, *Història de la literatura catalana*, IV (Esplugues de Llobregat 1972), ps. 185-186, 705-710. Neus Faura i Pujol dedicà la seva tesi de llicenciatura a estudiar l'autor i la seva obra global i fins aleshores coneguda, inclosa una referència a la seva poesia satírica, estudià el grup Comunicació Literària i edità per primer cop l'*Apologia*, segons el manuscrit 163 de Montpeller, Biblioteca Municipal, fons Vallat, amb el títol *L'Apologia del idioma cathalà, d'Ignasi Ferreres. Notes sobre la societat «Comunicació literària»*, llegida a la Universitat de Barcelona el 1976; i en publicà un extens extracte, amb una nova edició de l'*Apologia*, aquesta segons el manuscrit 2.298 de la Biblioteca de Catalunya, del fons Jaume Barrera, al seu estudi imprès *L'Apologia del idioma cathalà, d'Ignasi Ferreres*, dins «Anuario de Filología», 3 (Universitat de Barcelona 1977), ps. 457-507. Els dos estudis de Neus Faura, els més complets i actualitzats fins ara, són indispensables per a la coneixença de l'obra i la personalitat d'Ignasi Ferreres, i hi hauré de recórrer sovint.

Sabem de segur que era metge de Barcelona, ciutat on probablement degué néixer. D'acord amb el que sembla insinuar en la nostra composició núm. VI, versos 181-184, podem aventurar que entre els seus pacients s'hi comptaven frares conventuals.

El 1766 publicà sis poesies en un quadern que feren estampar els trinitaris de Barcelona, en ocasió de les festes de beatificació de Simón de Rojas,³ que l'autor esmenta a la seva *Apologia*, tot citant-ne els títols i remetent a les corresponents pàgines del quadern. D'altra banda, les catorze peces versificades que publiquem aquí són datades, la majoria, i van del 3 d'octubre de 1779 al 3 de febrer de 1781, passant per tot l'any 1780.

La introducció de l'*Apologia* ens diu que aquesta fou llegida per Ferreres en una pràcticament desconeguda societat anomenada Comunicació Literària, que durà uns nou o deu anys. La lectura, en principi, degué realitzar-se força després de 1766, any de la publicació de l'esmentat quadern dedicat a Simón de Rojas, per tal com cita les seves sis poesies publicades allí, i pels volts de 1780, a judicar, entre altres motius que ja veurem, per les dates de les poesies inèdites, perquè aquestes al·ludeixen algun grup literari que podem identificar amb Comunicació Literària. Ja hi insistirem amb més detall més endavant.

L'octubre de 1788 trobem Ferreres exercint la seva professió a Camarasa, on era conegut també com a poeta.⁴

Home d'enginy, verbós i d'expressió literària fàcil, bé que poc treballada, en una de les seves poesies, la del nostre núm. XI, sembla al·ludir a alguns trets del seu aspecte físic, en concret l'estatura més aviat baixa, la complexió prima i un defecte als peus i a les cames que el feia coixejar, si hem interpretat correctament els versos 45-48, 51, 80, 98 i 134 de l'esmentada poesia.

3. *Festivas demostraciones que al B. Simón de Roxas, del orden de la SS. Trinidad, Redención de cautivos de PP. Descalzos, provincial de la provincia de Castilla y fundador de la Real Congregación del Ave María, hizo el convento de dicha orden de la ciudad de Barcelona en los días XVIII, XIX, XX y XXI de octubre de este año 1766. Y salen a la luz dedicadas al mismo beato a diligencias de un devoto* (Barcelona, F. Generes, 1766), ps. VIII, XXVI, XXVII, XXX i XXXI.

4. Segons F. DE ZAMORA, *Diario de los viajes hechos en Cataluña* (Barcelona 1973), p. 225. Cf. N. FAURA, *L'Apologia*, op. cit., «Anuario», p. 458.

Ignasi Ferreres morí a Barcelona els primers dies de gener de 1794, i hi fou soterrat el dia 9.⁵

2. *Obra coneguda*

2.1. «*Apologia del idioma català*». Com ja hem dit, i segons que consta en la introducció del tractat, Ignasi Ferreres llegí, no sabem quan, la seva *Apologia del idioma català* en una societat molt poc coneguda dita Comunicació Literària, que subsistí durant nou o deu anys, segurament a Barcelona, i el nom d'alguns membres de la qual consta també, junt amb el de l'autor, en l'esmentada introducció. L'*Apologia*, conservada en tres manuscrits i publicada per primera vegada fa poc,⁶ és un text reivindicatiu de la llengua catalana, una defensa dels atacs de què era tòpicament objecte per part de castellans i castellanò-fils i una apologia de les seves excel·lències, dintre la tradició dels tractats així, que, iniciats el segle XVI i incrementats durant els segles XVII i XVIII, sorgiren d'una situació de diglòssia lingüística, i s'hi manifestaren, en un procés de retrocés creixent de la llengua davant el castellà dominant i en un estat de decadència general, lingüística i literària, als Països Catalans, que s'aguditzen especialment durant el segle XVIII, quan el català, en els aires il·lustrats del moment, no era emprat com a llengua de cultura. Ignasi Ferreres s'hi estén en consideracions sobre l'origen i la perfecció de les llengües, estableix la comparació enaltidora entre el català i el llatí, fa la defensa i l'apologia de la llengua catalana, tot subratllant-ne les excel·lències i les perfeccions, als nivells fonètic, lèxic i literari, i té com a punt de referència constant la llengua castellana, a expenses de la qual i discutint-ne vivament les qualitats basteix els seus arguments d'atac contra ella i els castellans i de defensa de la catalana, bé que reconeixent, finalment, la vàlua de l'altra llengua.

L'*Apologia* de Ferreres, en definitiva, constitueix una de les darres anelles —de fet, la penúltima— d'aquella llarga sèrie de tractats de defensa i il·lustració de la llengua catalana que s'inicià el segle XVI i anà

5. D'acord amb el *Llibre de defuncions* de l'arxiu parroquial de Nostra Senyora del Pi, de Barcelona, document trobat per N. Faura, a qui no ha estat possible de precisar, en canvi, la data de naixença (*vid. loc. cit.*).

6. Per N. Faura, amb un bon estudi (vegeu la nota 2).

repetint-se sense originalitat fins a l'època de l'autor. Amb ell no es pot parlar encara de voluntat renovadora i operantment vindicativa ni d'esforç de redreçament conscient i formulat de la llengua, com s'esdevindrà el segle següent.

Ignasi Ferreres segurament coneixia alguns dels tractats apològics i defensius de la llengua catalana dels seus predecessors, com atesten el contingut i els arguments de la seva *Apologia*. De tals tractats, el més pròxim en el temps i que més l'influï fou, sens dubte, la *Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català*, d'Agustí Eura, que en certa manera pren com a base i que en algun indret diríeu que plagia.⁷

Al seu torn, l'*Apologia* de Ferreres influeix decididament sobre la part apològica de la *Gramàtica y apologia de la llengua cathalana* de Josep Pau Ballot, que, en aquest sentit, és el darrer representant, a Catalunya, de l'indicat corrent iniciat el segle XVI, mentre que, per l'esperit amb què concep la gramàtica i l'ambició i els resultats d'aquesta, és l'iniciador dels treballs de vindicació i redreçament reflexiu de la llengua catalana empresos durant el segle XIX. La *Gramàtica y apologia* de Josep Pau Ballot fou publicada, en primera edició, segurament el 1815,⁸ després de més de quatre anys d'esforços i intens treball, com diu l'epíleg, de 1814,⁹ i després d'haver-se anunciat, el 1813, la subscripció de l'obra contra lliurament dels plecs impresos a mesura que anessin sortint.¹⁰ Ballot, sense cap mena de dubte, conegué l'*Apologia* de Ferreres, a alguna còpia manuscrita de la qual degué tenir accés.¹¹ Ballot utilitza del text de Ferreres tant els arguments i llur plantejament, com els exemples, les comparacions i certs altres trets coincidents.¹²

7. Sobre aquesta qüestió, *vid.* N. FAURA, *L'Apologia*, *op. cit.*, «Anuario», ps. 467-469.

8. *Vid.* F. SOLDEVILA, *op. cit.*, p. 1299 i nota 9.

9. *Ibid.*, p. 1299.

10. *Vid.* l'anunci de subscripció aparegut al «Diario de Barcelona» del 5 de març de 1813, reproduït i comentat per J. MERCADER I RIBA, *Catalunya i l'imperi napoleònic* (Montserrat 1978), ps. 241-242.

11. És ben significativa, en aquest sentit, la frase que llegim al final de la introducció de l'*Apologia* de Ferreres: «lo entregà al gabinet episcopal lo doctor Joseph Anton Savall» (company de Ferreres a Comunicació Literària).

12. *Vid.* l'estudi de N. FAURA, *op. cit.*, ps. 483-486.

2.2. *Poesies conegudes*. Les tres poesies incloses a l'*Apologia*, les sis que foren publicades a l'esmentat quadern imprès en ocasió de les festes de beatificació de Simón de Rojas i un fragment d'una altra de satírica —núm. VI dels textos que editem—, és la producció poètica d'Ignasi Ferreres fins ara coneguda.

Les poesies integrades a l'*Apologia* les constitueixen el *Soliloqui de Caifàs* i les dues peces monosil·làbiques *A Déu un en tres, y al Fill fet Home* i *A la caiguda de sant Pau*, totes tres de contingut religiós.

El *Soliloqui de Caifàs*, de quaranta-dos decasíl·labs de metre italià, és el poema de Ferreres més conegut i celebrat.¹³ Amb una tècnica i un estil més propis dels monòlegs de la tragèdia francesa que no pas dels pretesos models pre-romàntics, Ferreres hi fa un parlament monologat que posa en boca de Caifàs, el qual expressa amb patetisme, amb una certa volada discursiva i angoixadament, les seves impressions interioritzades davant els sofriments de Crist abans de la seva mort imaginats per ell. L'autor, satisfet, es pregunta, al seu tractat, si els castellans podran expressar «ab més propietat y energia sos sentiments» i «usar de més naturalitat y puresa».

A les altres dues peces, Ferreres conrea el monosil·labisme, dins una tradició poètica dels Països Catalans que arrenca del segle XVII, almenys, i que era particularment vigent al temps del poeta per tot el domini del català. Com els seus predecessors, Ferreres s'aplica a aquesta pràctica per sortir al pas de l'acusació de llengua «curta» que feien els detractors del català i per demostrar que la curtedat s'ha d'entendre, no pas en el sentit de pobresa lèxica, lingüística o conceptual, sinó en el de brevetat sil·làbica, la qual cosa constitueix una qualitat, car comporta expressivitat i economia verbal, tot considerant el recurs versificatori monosil·làbic com «especial primor y gentilesa de nostre llenguatge, y per evidenciar-lo, ab lo espai de dos horas he compost *A Déu un en tres, y al Fill fet Home*», com diu a l'*Apologia*. I, per demostrar que àdhuc es poden fer en versos monosil·làbics decasíl·labs a la italiana, bé que dins uns certs límits, sobretot rítmics, escriu la quarteta *A la*

13. Ha estat publicat per Josep Pau BALLOT, *Gramàtica y apologia de la llengua catalana* (Barcelona [1815]), ps. 227-228. M. PERS Y RAMONA, *op. cit.*, ps. 211-213. V. BALAGUER, *op. cit.*, ps. 410-411. J. MOLAS, *Poesia neoclàssica i pre-romàntica* (Barcelona 1968), p. 39. A. COMAS, *op. cit.*, p. 709. N. FAURA, *L'Apologia...*, *op. cit.*, «Anuario», ps. 495-496.

caiguda de sant Pau, afegint, però, que aquests versos, per les limitacions indicades, «són millors per esculpir-los que per ser llegits». Amb la primera peça monosil·làbica, llarga, de vint-i-quatre quartetes de versos heptasil·làbs,¹⁴ Ferreres intenta de raonar sobre el dogma de la Trinitat, amb tant d'esforç formal i extern com amb tanta d'obscuritat expressiva i superficialitat conceptual. L'altra peça, que comença amb el vers «Pau va en lo brut, y al Déu del cel, diu, vol»,¹⁵ no passa d'un mer exercici trivial i d'expressió poc intel·ligible.

També tenen contingut religiós les sis peces que figuren en el repetidament indicat quadern de la beatificació de Simón de Rojas i que Ferreres es limita a esmentar, tot remetent a les pàgines corresponents de l'imprès, a la seva *Apologia*. Aquestes peces són titulades *Cansó real*, *Lyras*, *Romanço endecacilabo*, *Cansó*, *Soneto* i *Octava*,¹⁶ i van destinades a exaltar la figura de Simón i a comentar simbòlicament i moralment alguns dels seus miracles. Són peces enfarfegades i força buides, imitatives de la poesia castellana del barroc, tan característic de la literatura de certàmens dels segles XVII i XVIII a Catalunya.

Enfront de la línia religiosa, Ignasi Ferreres conreà la poesia profana, com veurem en estudiar les catorze composicions inèdites d'aquest treball. El vessant satíric i a voltes més o menys irreverent d'aquesta poesia, en contrast amb la línia indicada, fou denunciat fa anys en un llibre que havia caigut en l'oblit fins fa poc.¹⁷ Hom hi parla d'un manuscrit que contenia poesies almenys de dos autors, Miquel Pla i Ignasi Ferreres, que sabem que pertanyien al grup Comunicació Literària, i reproduceix i comenta amb tota severitat uns fragments d'una poesia satírica, datada el 5 de juliol de 1780, basada en una *Descripció d'un*

14. La peça ha estat publicada per J. P. BALLOT, *op. cit.*, ps. XIX-XXIII. F. TORRES AMAT, *op. cit.*, p. 248, la primera estrofa i la darrera. V. BALAGUER, *op. cit.*, ps. 426-427. A. COMAS, *op. cit.*, p. 710, catorze quartetes. N. FAURA, *op. cit.*, ps. 497-500.

15. Vegeu-la publicada per A. COMAS, *op. cit.*, p. 709; i per N. FAURA, *op. cit.*, p. 501.

16. *Cf. loc. cit.* a la nota 3. A. COMAS, *op. cit.*, ps. 706-707, publica parcialment aquestes peces, llevat de l'*Octava*, que cita però no reproduceix. N. FAURA, *op. cit.*, p. 460, publica un fragment del *Soneto*.

17. El de J. BERNAT I DURAN, *op. cit.*; vegeu les ps. 98-101. N. FAURA, *op. cit.*, ps. 463-465, ha tingut en compte aquesta obra.

frare i escrita per Ferreres, els quals corresponen al nostre núm. vi, versos 185-186, 201-208 i 213-214. Hi insistirem més endavant.

3. *La societat Comunicació Literària*

3.1. *El grup.* La introducció de l'*Apologia* d'Ignasi Ferreres manifesta expressament que aquest tractat fou «llegit en una societat que la componían don Joseph Varberí, doctor Ignasi Ferrera, doctor Miquel Pla, reverent Simon Pla, doctor Joseph Puiggarí, doctor Anton Savall, Francisco Surià y Burgada, Joan Ignasi Savall i altres, que subcistí per nou o deu anys baix lo títol de Comunicació Literària».

Aquestes ratlles constitueixen l'única informació directa que posem de l'esmentada societat, sobre l'abast de la qual han estat aventurades diverses hipòtesis. Probablement basant-se en fonts d'informació que ampliaven aquelles escarides ratlles, hom ha afirmat, per exemple, que «*se sabe que estaba especialmente consagrada a conservar la pros-crita lengua catalana, teniendo la obligación sus socios de escribir y hablar el catalán*».¹⁸ De tota manera, als vint primers versos del nostre núm. vi Ferreres es justifica d'haver escrit ocasionalment en castellà, per compromís i per demostrar que n'era capaç, i confessa que no li desagradava practicar l'escriptura en aquella llengua —tot i que, naturalment, prefereix «lo llenguatge de la pàtria»—, perquè el seu criteri en aquesta qüestió, com en moltes d'altres, afirma, no és pas tancat, ans flexible i acomodatiu. Altrament, el núm. xii del nostre recull conté una composició seva en castellà. Això a part, cal tenir en compte que els altres membres de Comunicació Literària que han deixat alguna cosa escrita coneguda i no relacionada amb el grup, aquesta és sempre redactada en castellà.

Quant a la vàlua de les realitzacions poètiques de l'esmentada societat, hom parla, sens dubte basant-se en documents fiables que desconeixem, d'«*el mal gusto retórico en los poetas de Comunicación Lite-*

18. V. BALAGUER, *op. cit.*, p. 410. F. SOLDEVILA, *op. cit.*, p. 1229, recull, amb prudència, l'asseveració de Balaguer. Comunicació Literària és considerada com una societat decididament reivindicativa de la llengua també per J. M. MIQUEL I VERGÉS, *op. cit.*, p. 268, i per A. COMAS, *op. cit.*, p. 705. Vid. N. FAURA, *L'Apologia...*, tesi de llicenciatura, *op. cit.*, ps. 126-127.

varia»;¹⁹ uns poetes d'aquells que «es prenién la poesia més que com un noble art, com un passatemp per dir bestieses».²⁰ L'activitat poètica del grup no devia excedir, certament, d'un mer passatemp amb ben poca ambició artística. Els escassos productes fins ara coneguts i que podem relacionar amb el grup —un fragment d'una peça de Miquel Pla i els de la citada composició de Ferreres— són ben decebedors. Com també ho són, en general, les poesies que avui publiquem, sens dubte destinades a la mateixa societat, com veurem.

L'estudi dels set membres components de Comunicació Literària citats, a més de Ferreres, a la indicada introducció, pot donar més llum sobre aquell grup i sobre la seva situació en el temps, a través de llurs activitats i els anys durant els quals tals activitats es produïren.²¹

Josep Barberí —segons que veurem al seu lloc, avantpassat de Carles Barberí, l'autor del manuscrit que ens ha transmès les poesies inèdites de Ferreres que avui publiquem— fou notari públic i reial, col·legiat de Barcelona, i escrivà de la cambra de la Reial Audiència. Com a notari, la seva activitat s'estén de 1769 fins a l'agost de 1801, any que degué morir. Potser es podria situar la seva naixença entre 1745 i 1750. Deixà, manuscrita, una traducció d'un tractat d'art.²²

Miquel Pla era prevere i posseïa el títol de doctor, com ja fa constar l'*Apologia*. Era beneficiat a l'església de Nostra Senyora de la Pietat

19. A. RUBIÓ Y LLUCH, *Sumario de la historia de la literatura española, con un apéndice sobre literatura catalana* (Barcelona 1901), p. 100. Ll. NICOLAU D'OLWER, *Resum de literatura catalana* (Barcelona 1927), p. 92, parla d'«el mal gust retòric de Josep Romaguera i la *Comunicació Literària* (cf. N. FAURA, tesi citada, p. 127).

20. J. BERNAT I DURAN, *op. cit.*, p. 104. Com ja hem dit, aquest autor havia vist un manuscrit amb poemes de Miquel Pla i Ignasi Ferreres, almenys, ambdós de Comunicació Literària. No podem identificar aquest manuscrit amb el nostre, que només conté poesies de Ferreres, no pas, doncs, de Miquel Pla o d'altres autors de Comunicació.

21. L'exposició que faig en aquest indret del text es basa fonamentalment en els resultats de les recerques que sobre aquests personatges ha realitzat Neus Faura i ha exposat a les ps. 131-140 de la seva tesi de llicenciatura, que es pot consultar, mecanografiada, al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona.

22. *Resumen de la obra intitulada: Iconología de César Ripa, ilustrada y añadida por el abate César Orlandi en idioma italiano; traducida al español por D. José Barberí*, segons F. TORRES AMAT, *op. cit.*, p. 284.

de Vic. Sabem que, com Ignasi Ferreres i a la mateixa data, el 5 de juliol de 1780, escriví per a un grup literari una peça satírica dita *Descripció d'un frare*,²³ amb el mateix títol i assumpte de la de Ferreres corresponent al nostre núm. vi.

Nat a Manresa el 17 de maig de 1752, Simó Pla fou sacerdot, com ja indica la introducció de l'*Apologia*, on és consignat com a «reverent». Fou ordenat el desembre de 1778 i era beneficiat a l'església de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona des del setembre de 1776. No se li coneix cap obra escrita.

Poca cosa sabem de Josep Puiggarí, nat, potser entre 1755 i 1760, a Ciutat de Mallorca, i «batxiller en Drets», ja l'octubre de 1781, i doctorat des de no sabem quan.

Sobre Joan Ignasi Savall se sap que nasqué el desembre de 1756 i que, ordenat el 1781 i doctorat el 1787, fou sacerdot resident a Barcelona. El 22 de novembre de 1796 aconseguí un benefici a la parròquia barcelonina del Pi, no sense dificultats. Des de 1809 a 1814 residí a Sanauja, bisbat d'Urgell, fugint de l'ocupació francesa de Barcelona. Quan hi tornà, el trobem, el 1817, com a acadèmic de nombre de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona, en la qual institució llegí alguns treballs.²⁴ Morí el 3 de juny de 1818.

Germà de l'anterior fou Josep Antoni Savall.²⁵ Natural de Barcelona, hi exercí com a farmacèutic i catedràtic del Reial Col·legi de Farmàcia de Sant Victorià. Fou acadèmic de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts d'aquella ciutat i soci de mèrit de la Reial Societat Econòmica de Tarragona. L'obra conservada, consistent en un tractat im-

23. J. BERNAT I DURAN, *op. cit.*, p. 100, en publica el final, basant-se en el manuscrit de la seva propietat més amunt al·ludit.

24. És autor de *Memoria sobre la situació de algunas minas metálicas de este principado*, llegida el 12 de març de 1817, i *Memoria sobre la verdadera causa del trueno...*, llegida l'1 d'abril de 1817 (vid. A. ELÍAS DE MOLINS, *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, II, Barcelona 1895, s. v. «Savall (D. Ignacio)», p. 595. Aquesta referència completa la informació de N. FAURA, *op. cit.*, ps. 134-135).

25. Li dediquen articles F. TORRES AMAT, *op. cit.*, s. v. «Saball o Zavall (D. José Antonio)» i «Zavall y Valldejuli (D. José Antonio)», ps. 569 i 678, respectivament; i A. ELÍAS DE MOLINS, *op. cit.*, s. v. «Savall (D. José Antonio)», ps. 597-598.

près i cinc altres de manuscrits, desenrotlla matèries de la seva professió i gira entorn dels cercles acadèmics que freqüentà.²⁶

Francesc Surià i Burgada fou impressor de Barcelona i membre d'una família de gent d'impremta des de 1681. El 15 de gener de 1786 succeí el seu pare com a impressor de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Devia néixer el 1748, ja que morí, a cinquanta-sis anys d'edat, el 1804. Imprimí nombrosos llibres, però no se li coneix producció literària pròpia.

3.2. *Anys d'actuació de la societat. Data aproximada de la lectura de l'Apologia de Ferreres.* Els membres de Comunicació Literària exercien, doncs, professions de prestigi social. Hi trobem un notari (Josep Barberí), un advocat (Josep Puiggarí), un metge (Ignasi Ferreres), un farmacèutic (Josep Antoni Savall), tres sacerdots (Miquel Pla, Simó Pla i Joan Ignasi Savall) i un impressor (Francesc Surià i Burgada). Devia ésser gent si fa no fa de la mateixa edat, bé que potser més joves que Ignasi Ferreres: Francesc Surià i Burgada nasqué el 1748, Josep Barberí, tal volta entre 1745 i 1750, Simó Pla, el 1752, Joan Ignasi Savall, el 1756, i Josep Puiggarí, potser entre 1755 i 1760. Alguns deixaren obra escrita, com ja hem vist, i tots poden ésser considerats com a lletraferits.

Altrament, a les actes notarials de Josep Barberí d'entre 1781 i 1790, i, amb major intensitat, entre 1782 i 1788, són freqüents les aparicions dels noms de Miquel Pla, Josep Puiggarí, Joan Ignasi Savall, Josep Antoni Savall i Francesc Surià, en general actuant com a testimonis, ço que fa pensar en una relació estreta d'aquests sis membres de Comunicació Literària entre ells fora de les activitats d'aquesta durant els anys indicats, però no abans ni, llevat de Puiggarí, en anys

26. L'imprès, segons Torres Amat, és titulat *Discurso sobre la necesidad de una farmacopea nueva en Cataluña* (Barcelona, Surià, 1788). Els tractats manuscrits són, segons Elías de Molins: *Tratado de materia farmacéutica*; *Disertación sobre la preparación y utilización del tornasol*, llegida a la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona, el 19 de juny de 1799; *Memoria sobre la pintura con el suero de sangre*, datada el 20 d'abril de 1803; *Disertación sobre rectificación de los instrumentos de que se hace uso actualmente para graduar los aguardientes y otros líquidos*, amb data de 4 de gener i 15 de febrer de 1815; *Discurso inaugural en la cátedra de química de la Real Sociedad Aragonesa de Amigos del País*, de 1818.

successius, ja que no consten a les esmentades actes. A més, aquests noms hi apareixen generalment junts, formant part d'un mateix document.²⁷

Si tenim en compte les dates indicades ara mateix, de 1782 a 1788, la de 5 de juliol de 1780 per a les peces de Miquel Pla i Ignasi Ferreres del mateix títol, *Descripció d'un frare*, i, pel que sembla, llur destinació a un grup literari, i les del 3 d'octubre de 1779 al 3 de febrer de 1781, dates extremes de les peces de Ferreres que donem a conèixer al present treball i que també van destinades, com consta en algunes i segons que veurem, a una corporació literària, observarem que ens movem entre 1779 i 1788, és a dir, dins un període de nou o deu anys, que és la mateixa durada cronològica que fixa la introducció de l'*Apologia*: «Subcistí per nou o deu anys.»²⁸ D'altra banda, com ja hem dit, Ignasi Ferreres residia a Camarasa l'octubre de 1788.

De fet, la lectura de l'*Apologia* de Ferreres ha de caure entre les indicades dates de 1779 i 1788. I precisant més, hem de creure que hagué d'esdevenir-se entre 1779 i abans de 1781, any de l'ordenació sacerdotal de Joan Ignasi Savall, pel fet que no li són atribuïts cap dignitat ni títol en la introducció de l'*Apologia*, que ho fa sistemàticament quan procedeix.

4. Carles Barberí, autor del manuscrit poètic de l'Arxiu del Col·legi Notarial de Barcelona

El manuscrit de l'indicat Arxiu, que conté les catorze composicions de Ferreres i que descriurem al final del treball, en apèndix, és obra material de Carles Barberí i Font, notari públic i reial, col·legiat de nombre de Barcelona, pertanyent a una família d'aquesta professió i descendent de Josep Barberí, que figura consignat, segons que ja hem vist, a la introducció de l'*Apologia* de Ferreres com a membre de la societat Comunicació Literària. Josep Barberí i Vila, el de Comunicació

27. Vid. N. FAURA, *op. cit.*, p. 141.

28. A una conclusió semblant arribà N. FAURA, *op. cit.*, p. 403: «Les activitats del grup poden, doncs, restar limitades als voltants de l'any 1780, i tenint en compte que es mantingueren durant nou o deu anys, hem de suposar que cap al 1790 Comunicació literària ja es devia haver desfet.»

Literària, fou escrivà de cambra de la Reial Audiència i notari públic i reial, col·legiat de nombre de Barcelona, segons que ja hem dit, i era fill de Josep Barberí i Blanch, també escrivà de la Reial Audiència de Barcelona, fill, al seu torn, de Francesc Barberí, fuster d'Olot. Josep Barberí i Vila exercí la professió de 1769 a 1801, i fou el pare de Ramon Barberí i Lladó, que començà a practicar amb ell el primer d'octubre de 1791 i esdevingué posteriorment escrivà de cambra de la Reial Audiència i notari públic i reial, col·legiat de nombre de Barcelona, que exercí de 1807 a 1834. Ramon Barberí i Lladó fou el pare del nostre Carles Barberí i Font, el qual començà a practicar el 15 de setembre de 1831, segurament al costat del seu pare, obtingué el títol d'electe el 3 de desembre de 1841 i prengué possessió del seu càrrec de notari públic i reial, col·legiat de nombre de Barcelona, el 1856, i l'exercí fins al 1893, any probable del seu traspàs.²⁹

Per tant, sembla evident que Carles Barberí i Font efectuà la seva còpia dels poemes d'Ignasi Ferreres a partir d'altres còpies que devia conservar el seu avi, Josep Barberí i Vila, el contertuli de Comunicació Literària. La realitzà, altrament, amb la lletra pulcra, acurada, menuda i rodona amb què escriví els seus manuals de notari, com insistirem en la descripció del manuscrit, a l'apèndix.

5. Les poesies d'Ignasi Ferreres contingudes al manuscrit Barberí

5.1. *Generalitats. Relació d'aquestes composicions amb Comunicació Literària.* Ja hem indicat que, tret d'uns versos del nostre núm. vi, aquestes poesies, en nombre de catorze, són inèdites. L'valor lingüístic i literari és més aviat escàs, i el contingut, circumstancial i gairebé sempre anecdòtic. Hem de limitar una gran part de l'interès al fet d'ésser testimonis que amplien la coneixença de l'activitat literària d'un escriptor conegut a través d'altres obres, irregulars en llur conjunt, però representatives del seu moment cultural i lingüístic. Si, com

29. Trec la informació del *Libro de matricula de notarios*, conservat a l'Arxiu del Col·legi Notarial de Barcelona; del primer llibre de les actes de C. Barberí y Font, notario. *Manual de los años 1856, 57 y 58*, foli 1, de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona; i de l'imprès de J. M. MADURELL MARIMON, *Indice cronológico alfabético*, III (Barcelona 1959), de l'esmentat AHPB, ps. 23 i 336.

creiem, aquestes composicions foren llegides dins el clos de Comunicació Literària, constituïran un document interessant per a la coneixença del grup i una evidència que aquest es limità a conrear, efectivament, la poesia de circumstàncies sense sentit de la creativitat i com a simple passatemps.

D'aquestes obres, les datades van des del 3 d'octubre de 1779 al 3 de febrer de 1781, com ja hem dit, i s'estenen al llarg de l'any 1780, amb les dates del 4 de gener, 1 de març, 1 de maig, 5 de juliol,³⁰ 4 d'agost, 1 i 3 de setembre i 2 de desembre. Les composicions núms. v, vi, vii, viii i xiii, i probablement els núms. ix, xii i xiv, d'una manera o una altra manifesten que llur tema o assumpte fou proposat per una associació literària al *versaire*, o als *versaires*, perquè compongués una peça poètica que el desenrotllés. Aquest fet, l'ascendència de l'autor del manuscrit i la coincidència d'una peça de Ferreres, la núm. vi, amb una altra del mateix tema i títol de Miquel Pla, membres, ambdós, de Comunicació Literària, al si de la qual el primer llegí la seva *Apologia*, fan pensar versemblantment que el nucli d'afeccionats a la poesia del qual procedeixen les motivacions de les catorze peces de Ferreres del manuscrit Barberí i al qual aquestes anaven destinades, ha d'ésser l'esmentada Comunicació Literària.

5.2. *Versificació*. Per a la versificació Ignasi Ferreres segueix els models i els costums del seu temps, castellans o castellanitzats. És castellana la prosòdia en què es basa el *versaire*, amb algunes llicències, per al compte sil·làbic dels versos, i són d'origen castellà o adaptacions castellanes els gèneres formals que hi empra, llevat, potser, del núm. x.

Ferreres usa preferentment el metre heptasíl·lab i el decasíl·lab italià, aquest generalment accentuat a la sisena. En l'únic cas del núm. viii empra el ritme de 5 + 5. Al núm. x alterna l'heptasíl·lab amb el trisíl·lab, i al núm. xi l'hexasíl·lab i el quadrisíl·lab. Els versos solen ésser ben mesurats, bé que l'autor s'ha pres alguna llicència, com ja hem indicat.

La rima és assonant als romanços i consonant als altres gèneres, i és generalment correcta, bé que sovint trivial. L'autor usa indistintament la rima masculina i la femenina. En algunes ocasions assoleix la termi-

30. Per a la data de 5 de juliol, vegeu més avall, 5.3, núm. vi.

nació del vers trencant la frase en la preposició *de* (núm. III, vers 63), en el pòrnom *qui* o *que* (núms. II, vers 103, VI, versos 127, 155) o en la conjugació *que* (núm. VI, vers 137.) En els tercets encadenats del núm. XIV notem que la rima del vers 26, medial, no es repeteix en el primer vers i el darrer del tercet següent.

Ignasi Ferreres compon en romanç de versos heptasíl·labs els núms. II, V i VI, i de versos alternants de sis i quatre síl·labes el núm. XI; en tots ells, els versos són distribuïts en grups de quatre. Les tres primeres peces indicades, de tirada de dos-cents versos cadascuna, ofereixen la particularitat d'ésser rubricades per un sonet, dos i un, respectivament; llurs rimes, assonants, són en *-ú*, *-í* i *-à*. El núm. XI, de metres alternants, com ja hem dit, i de cent quaranta versos en total, pot ésser considerat, segons el mateix Ferreres, com a romanç, però també com a tirallonga de seguidilles simples, ja que cada grup de quatre versos fa: $n^6 a^4 n^6 a^4$, és a dir, l'esquema d'aquest darrer gènere format.

És curiosa la forma de les quinze cobles del núm. X, amb un total de noranta versos: $a^7 a^3 b^7 a b / b^3$; b^3 es repeteix al final de cada cobla.

El núm. VIII és constituït per una successió de versos aparellats de $5 + 5$, en nombre de setanta-sis.

El núm. XIV, de cent trenta versos, és format per tercets encadenats de versos heptasíl·labs.

Tretze octaves reials, de la forma A B A B A B C C i en versos decasíl·labs italians, integren el núm. IV. Cal remarcar que la parella C C és acabada sempre pels mots «disgust» i «bon gust», respectivament.

Són dècimes les estrofes dels núms. III, amb un total de nou, IX, amb dues, XII, amb cinc, i XIII, també amb cinc. Segueixen la forma habitual de: $a b b a ; a c c d d c$, en versos heptasíl·labs.

Les dues composicions restants, núms. I i VII, són sonets de versos decasíl·labs italians, el primer amb esquema A B B A A B B A C D C D C D, i el segon, A B B A A B B A C D E C D E. Com ja hem dit, els tres romanços núms. II, V i VI contenen un sonet, dos i un, respectivament, com a cloenda; tots tres segueixen el paradigma indicat del núm. VII. Cal remarcar que al segon sonet del núm. V el poeta juga amb les rimes *-all*, *-ell*, *-ill*, *-oll* i *-ull*.

5.3. *Contingut temàtic.* Les peces que estudiem són circumstancials

i anecdòtiques, com ja hem dit; responen, pel contingut i la tonalitat, als aspectes més superficials de l'ambient poètic i cultural del darrer terç del segle XVIII a Catalunya i s'enquadren dins l'àmbit de grups i societats de lletraferits que feien de la poesia un simple passatemps. Ferreres, en aquestes poesies, va de l'humor i la sàtira sobre temes anodins i a voltes desbaratats, a l'actualitat històrica del seu moment, passant per disquisicions més o menys enginyoses, més o menys extravagants, sobre la música i la pintura o sobre la licitud de l'homicidi dins certes condicions, per exemple. La llengua, d'altra banda, és fortament castellanitzada en tots sentits.

La sèrie comença, al núm. I, amb un elogi femení i una requesta a «Belisa», amb final ocurrent i picant. La peça és indata.

Continua, al núm. II, amb humor vallfogonesc i exageratiu, amb l'exposició de les excel·lències que un amant, extasiat i delirant, veu en «certa mossà» bòrnia, lleganyosa, geperuda, d'alè pudent, deformada, etc., i a la qual distingeix amb estrofolaris i absurds regals i atencions. Al sonet que clou la peça l'autor sap sintetitzar el llarg i profús discurs precedent amb una certa traça. La composició porta la data del 3 d'octubre de 1779, al manuscrit.

Les dècimes del núm. III, amb al·lusions a la professió de l'autor, són adreçades a la «musa mia», que està ociosa, i moralitzen, maldestrament i a voltes en un autèntic galimaties, sobre l'ociositat i els perills i danys que en provenen. Són datades el 4 de gener de 1780.

Més interès tenen les octaves del núm. IV, de to seriós. L'autor hi fa comentaris i consideracions compungides entorn de la derrota de Juan de Lángara i la seva reduïda esquadra, el gener de 1780, prop de Gibraltar, i de l'aprovisionament d'aquesta plaça pels anglesos, i exhortacions a la revenja patriòtica. L'autor dóna algun detall viu i curiós que sens dubte reflecteix l'opinió pública i l'estat d'esperit d'aquells moments. La peça és erròniament datada pel copista el primer de març de 1750, en lloc de 1780, any dels esdeveniments comentats.

El núm. V conté una sàtira grotesca i mordaç, amb expressions realistes i a voltes llicencioses, dels amors d'un vell amb la seva jove i bella esposa. Consta de dues parts, com ja hem dit: l'una és en forma de romanç, amb un total de dos-cents versos, i l'altra és constituïda per dos sonets, al final. A la primera part, la sàtira es relaciona amb el gènere de la faula mitològica, corrent a la literatura barroca, en basar-se

al·lusivament en el tema de les relacions d'Eos o Aurora amb el seu espòs Titó —a qui Zeus concedí, per desig d'ella, la immortalitat, però s'oblidà de preservar-li la joventut, de manera que Titó, en contrast amb la seva radiant i sempre jove esposa, envellí, s'arrugà, fou posat en una cistella de vímet i ella, desesperada, el convertí en cigala. Ferreres, estranyament, en aquesta part de la seva composició substitueix el nom de Titó pel d'Endimió, l'enamorat de la lluna. Als dos sonets finals la sàtira es resol en termes més precisos i cenyits a l'entorn de la naturalesa i les conseqüències d'una situació com la proposada. La peça sens dubte obeeix a la proposta feta per un grup literari, com es veu als versos 197-198. Duu la data del primer de maig de 1780.

L'autor, als vint primers versos del núm. VI i abans d'entrar en el tema, es justifica, després d'una invocació a la «musa mia», d'haver escrit, algun cop, poesia en llengua castellana, amb les raons que ja hem indicat més amunt, 3.1, de la qual activitat ocasional el núm. XII constitueix, d'altra banda, un exemple, que no deu ésser, però, el cas a què fa referència el present núm. VI, ateses les dates respectives. Tot seguit entra en la matèria específica de la peça, consistent en un atac satíric i pamfletari, realista i pintoresc contra els frares, contra «lo frarisme», com diu al vers 29, els components del qual distingeix dels bons religiosos (vers 37; cf. versos 189-192) i divideix entre llecs i «frares de corona», que considera pitjors que els altres (versos 87-88). L'atac, directe, és verbós i anecdòtic al llarg de la resta del romanç i en l'àmbit més cenyit del sonet final, tot plegat en una versió personal i poc elaborada d'una línia satírica que pot ésser d'encuny voltairià i traïr les idees racionalistes de l'època,³¹ però que també podem situar dins l'arrelada i antiga tradició antimonàstica de la literatura catalana. Sens dubte aquesta és una composició escrita per encàrrec d'un grup literari, el qual proposà el tema, com ja manifesta Ferreres als versos 25-26: «O que descriga o que explique / lo que és un frare se'm mana.» Una referència dels versos 183-184 sembla indicar, tal com ja hem indicat a 1, que Ferreres devia ésser metge de frares: «Visch entre ells; per ço los ulls,/ orelles i boca-m tàpan.» Quant a la data, tot i que no la consigna el manuscrit Barberf, sabem que és la del 5 de juliol de 1780, el mateix

31. Cf. els comentaris condemnatoris de J. BERNAT I DURAN, *op. cit.*, ps. 99-101.

dia de la peça de Miquel Pla, el seu company de Comunicació Literària, redactada sobre el mateix tema i amb idèntic títol.³²

Respon també a un tema donat el sonet núm. VII, indatat al nostre manuscrit. L'autor confessa que està confús perquè no sap exactament què se li demana, i conclou que el món, des de Cervantes, ja té «des-terrada» una història així, «andantesca», o sigui, de cavalleria errant.

El núm. VIII es basa, així mateix, en un assumpte proposat per «los socis», comprensius i tolerants, d'una associació literària, els quals, a més, li han imposat el metre. Confessa que no coneix cap model apropiat ni cap exemple en què basar-se. A través d'un galimaties expressiu, l'autor tracta de dilucidar, penosament i maldestrament, sobre si una persona, desitjant morir, demanés a un altre que li llevés la vida, injuriaria a si mateix i l'homicida i ofendria Déu. La peça és indatada al manuscrit.

Sobre la qüestió de què és més útil, si la música o la pintura, l'autor redacta el núm. IX. Tot i que no hi consta, el tema li degué ésser també proposat per un cenacle literari. Ferreres resol el problema a favor de la pintura perquè l'home és imatge de Déu, de manera «que'l ser pintor és de Déu, / y músich, de la criatura». La composició és datada el 4 d'agost de 1780. Hom ja havia donat notícia de l'existència d'aquesta peça.³³

A l'absurda composició del núm. X l'autor juga amb l'ambigüitat de la frase «peus coixos», que es refereix tant als versos curts usats en la peça com al defecte físic que indica, i fa befa, amb estirabots i xaroneries, d'un galant cornut, que no és, altrament, cap excepció dins l'ambient general, segons que conclou el versaire. És datada el 3 de setembre de 1780 per Barberí. La peça següent, núm. XI, del primer del mateix mes d'aquell any i a la qual Ferreres esmenta en la present, versos 1-3, al manuscrit hauria d'anar abans d'aquesta.

Xirot i xaró, l'autor expressa, al núm. XI, els seus dubtes i problemes referents a l'exercici de la natació, sigui en mar, sigui en aigua dolça,

32. Per als versos de Miquel Pla, *vid.* J. BERNAT I DURAN, *op. cit.*, p. 99.

33. J. BERNAT I DURAN, *op. cit.*, p. 101, en comentar la composició de Ferreres *Descripció d'un frare*, el nostre núm. VI, diu: «No podrà dar-se explicació acceptable al fet que un mateix poeta com Ignasi Ferreres satiritzi irreverentment una figura religiosa i escrigui després que la pintura és de major utilitat que la música per ésser imatge de Déu.»

fins que decideix de desistir-ne. Al llarg de la peça, Ferreres sembla donar alguns detalls, segons que ja hem dit a 1, referents a un seu probable defecte físic a les cames i als peus que el feia coixejar —«per tenir, ab peus coixos, / cama trencada» (versos 47-48), i les cames «mal endreçadas» (vers 46)— i a ésser de baixa estatura —«la cama curta», «curtas gambas»— i de complexió magra —«xica pesada», diu als versos 51, 80 i 134, respectivament. Al manuscrit l'obra és datada el primer de setembre de 1780 i és anterior d'uns dies a la precedent, tal com ja hem indicat.

La composició núm. XII és redactada en castellà i té, quant al tema, el seu paral·lel en la següent, en català. Constitueix un testimoni del conreu, segurament ocasional, del castellà en poesia per part d'Ignasi Ferreres i de la posició flexible i contemporitzadora de l'autor, expressament confessada per ell al núm VI, versos 1-20.³⁴ El recurs de simular la reproducció d'una notícia de gaseta o de «mercuri» i comentar-la fou un tòpic enciclopèdic més o menys freqüent en la poesia de circumstàncies de l'època.³⁵ Ferreres desenrotlla, aquí amb força agilitat, el tema de la impossibilitat d'obtenir notícies reals provinents d'altres planetes o d'altres mons. El tema li degué ésser suggerit per una associació literària, per tal com a la darrera dècima de la composició següent, del mateix assumpte, ho assegura. No consta data al manuscrit, però hem de creure que és la mateixa de la peça paral·lela núm. XIII, datada el 2 de desembre de 1780.

Com ja hem dit, l'autor, al núm. XIII, desenrotlla el mateix tema de la composició precedent, bé que en català i amb un humor més paròdic i grotesc, sovint gras i a voltes àdhuc xaró. L'assumpte de l'obra fou proposat per un grup de lletraferits, tal com manifesta clarament l'autor a la darrera dècima, on se'ns parla de «Qui tal assumpt proposa», de «los demás / que elegiren semblant cosa», de «proposta escandalosa» i que «la demanda és importuna». Com ja hem indicat, consta la data al manuscrit: 2 de desembre de 1780.

34. Vegeu el que hem dit *supra*, 3.1.

35. J. Bernat i Duran probablement coneixia, a través del manuscrit que posseïa, les dues peces nùms. XII i XIII, a judicar pel que diu: «Els tòpics enciclopèdics anaven interessant-la [a l'ànima catalana] de tal faïçó que els *Mercuris* i *Gazetes* també prengueren carta de naturalesa en els composicions privades dels poetes catalans» (*vid. op. cit.*, p. 99).

A la darrera composició del conjunt, núm. XIV, probablement també de tema donat, Ferreres fa disquisicions sobre quina és l'estació de l'any més incòmoda, tot analitzant, sovint com a professional de la medicina, els inconvenients i els desavantatges que presenta cadascuna, sobretot per a la salut, concloent que la preferència per una o per una altra estació o el seu refús depenen de la nostra complexió personal, i que ell, donada la seva, avorreix l'hivern i s'estima més l'estiu. Datada, al manuscrit, el 3 de febrer de 1781.

II. TEXTOS: VERSOS DEL POETA D. YGNASI FERRERA *

I

Expresions amorosas en boca de un poeta *Soneto*

No gasta tants colors la primavera
de tanta flor en la bellesa hermosa
ni tant primor y gala té la rosa
quant de mon cor la prenda placentera.

5 De Aràbia las riquesas són quimera,
lo Offir y Potosí són poca cosa,
la llum del quart planeta és tenebrosa
a qui mira sa cara falag[u]era.

10 Explique's de aquest modo altre poeta,
que la expressió de mon amor, Belisa,
quedaria així curta y molt mal feta.

No ha de ser, donchs, la mia tant concisa
que no-t done a conèixer, ma amoreta,
que jo-t desitg més prop que la camisa.

* La present edició és feta amb tota fidelitat a la font dels textos, el manuscrit Carles Barberf. Únicament regularitzo l'ús de les majúscules, accentuo i punto segons els criteris actuals i desfaig les aglutinacions, tot usant el punt volat en aquells casos que avui no tenen representació gràfica. Anoto els poemes únicament en aquells aspectes indispensables, referents a lèxic, versificació i sentit.

II

*Deliris de un enamorat
Romans*

Certa mossa sé en la terra
a la que, faltant-li un ull,
lleganyosa y geperuda,
tota ella sap a rescum.

5 Y si algú li vol parlar,
ho té de fer de molt lluny,
perquè l'apesta l'alè
que de la boca li surt.

Ab més grops que l'as de bastos,
10 de jove tiessa presum,
quant per fer corbas de rodas
pot ser la pauta y dibuix.

És tota ella, ben mirada,
tant lleitg, horrible conjunt
15 que l'apetit més lasciu
queda, al vèurer-la, difunt.

Compendi de imperfeccions
congloradas en un punt,
y no de vista, perquè
20 tothom de mirar-la fuig.

Exepció de donas lletjas,
car en ella-s troba, junt
ab la fealdat, la tontesa
fins a no poder ser pus.

25 Ab tot, no falta un amant
que, adorant ídol tant cru,
ridícol en sos deliris
acredita lo mal gust.

Ningú diria que un home
30 que per entès és tingut
y fa papé en la plassa,
vulla ser tant mameluch.

Enamorat com un boitg,
per ella va tant perdut

- 35 que en un incendi s'abrasa,
sobre ser tota ella fum.
Mes, ¿a quin enamorat
no se li turba'l discurs?
Major deliri no crech
- 40 puga patir-lo ningú.
Diu que ella és cel en mitgdia,
que, no tenint més que un ull,
és com lo sol, que tot sol
dalt del emisferi llu.
- 45 Y que si l'altre li falta,
no és defecte, que és sabut
que en la presència del sol
la lluna no dóna llum.
No vol sia lleganyosa
- 50 ni concent que sia engrut
lo que raija per las galdas
encrostadas de ayguacuyt.
Sí que és cual nectàrea planta,
la que de las flors sacut
- 55 aquell licor que la abella
per a las brescas recull.
Que no és gep lo de la esquena
—y fins al pit li rebut—,
sí que és cofre de donayres
- 60 y de las gràcias baül.
Que és mossa molt varonil,
y a son esfors ha cabut
lo ser atlant a qui deuen
los cels no dar un trabuch,
- 65 mantenint-los sas espatllas
ab lo equilibri el més just,
com si en lo pit y la esquena
portés los truchs de Jesús.
Del fetor de son alè
- 70 diu que és flor de benjui,
que ni l'encens ni storach

68. *truchs*, «cops, topades» (DCVB).

70. *benjui*, forma motivada per la rima, en lloc de *benjui* —cf. *jui*, del

té lo aromàtich més pur.

Si algú li diu que és molt negra,
engega'l a Belcebú,

75 que'l color, diu, del catxumbo
fa estimar més aquell fust.

E, irritat, ne ix ab un text,
per aquest lloch importú,
anyadint que Salomon

80 lo cantà a semblant assumpt.

A la pintura las sombras,
diu que són de hermós urgull,
perquè lo clar se realça
del pinsell al destre obscur.

85 Per ço'l pintor de las tintas
se val ab primorós ús
perquè resalte l'imatge
y al agrado mé[s] se ajust.

Quant la contempla encorbada
90 ab la esquena de llaüt,
diu que el arbre *fæderis* és
del bon temps senyal segur.

De sos cabells, que ser poden
blens de llum per grafalluts,
95 tant més, diu, tenen de estima
quant tenen més de groxuts,
que per corda de son arch
Cupido els busca y recull,
perquè lo clin de caball
100 per sa corda és massa fluix.

Deliris estravagants
de son amor avestrús,
volent hermosa a la que
té [de] lletja lo *non plus!*

v. 118—; el vers, però, resta mancat d'una síl·laba, si no fem hiat entre *que* i *és*: per corregir-ho.

91. Vers sobrer d'una síl·laba. *arbre fæderis*: ignoro el significat d'aquesta expressió.

94. *grafalluts*, llegiu *grafelluts*, «aspres al tacte» (DCVB).

104. [de] manca al ms.; l'hi afegeixo pel sentit i el compte sil·làbic.

- 105 De nit y dia suspira
 ab disbaratats insults,
 y fant, sas estravagàncias,
 son deliri campanut.
 La ecsagera més hermosa
- 110 que riquesa té-l Perú,
 y Venus al seu costat
 pareixeria un carnús.
 París, diu, li donaria
 la poma sens dupte algun,
- 115 y Juno, Venus y Palas
 no mourian cap tribul;
 aplaudirian las tres
 del pastor lo discret jui,
 perquè hermosura com ella
- 120 may en lo mónt la hi ha hagut,
 ni sentira Menelao
 de Elena lo alevós furt,
 perquè-l pastor aleshoras
 la trobara al darrer full.
- 125 Los regalos que li fa
 no vol que sian comuns,
 y podrian, tal com són,
 ser de tempestats conjurs.
 Un ram de flors de baladre
- 130 li donà ab grans de saüch,
 y una flor de gira-ssol
 a modo de turbant turch.
 Altre dia li emvià
 un ram, a modo de escut,
- 135 de lliris blanchs, alcarxofas,
 flors de porro y moraduix.
 En una sistella de palla
 la regalà set bescuyts
 de barca, dia dels anys,

116. *tribul*, 'avalot, conjunt confús i sorollós de persones' (DCVB).

118. *juí*, per *juí*, a causa de la rima; cf. nota 70.

137. Vers sobrer d'una síl·laba.

- 140 que ls cupleix a tants de juny.
 Per a que en dia de purga
 fos lo regalo de fruit,
 li emvià un plat de cireras,
 dos ràbens y un cap de llus.
- 145 En lo dia de son nom,
 fonch lo present tres ambuts,
 una escudella, un porró,
 al que per tap posà un fus.
 Per variar lo regalo,
- 150 altre any li donà uns peüchs,
 un xiulet, una filosa
 ficada en un bridacú.
 Al fer una passejada,
 volgué que montés un ruch
- 155 ab brida d'or barberí
 y gualdrapa(s) de tisú,
 y que esta anés rossegant
 com bayeta de ataüd
 a fi creguera tothom
- 160 que era caball, aquell brut.
 Y perquè las orellas
 no descubrisen l'embust,
 las tapà ab la mitja mitra
 y'l tinyon, que s'acostum.
- 165 Per agradar a la mossa
 delira tant a menut
 que sols de pensar ab ella
 lo cervell li dóna ahürts.
 Al celebrar una festa,
- 170 tres horas y nou minuts
 gastà sols per pentinar-se,

152. *bridacú*, per *bridecú*, cinyell d'on pengen dues corretges unides per la part inferior, en què s'enganxa l'espasa, el sabre, etc. (cf. DCVB).

155. *barberí*, çallusió indirecta al nom del notari Josep Barberí, company de Ferreres a Comunicació Literària?

161. Manca una síl·laba al vers.

163, 164. *mitja mitra*, *tinyon*, no documento aquests mots, que semblen referir-se a arreus del cap de cavalleries.

- fent de bucles un curull;
 una grossa ne gastà
 ab enredo tant confús
 175 que'l laberinto de Creta
 seria modelo curt.
 Buscant sivellas estranyas
 va ab tanta sollicitut
 que son ridícol exemple
 180 estraga la juventut.
 Apura los alambins
 per a compòndrer perfums,
 i ls derrama ab tal ecsés
 que tanta abundància put.
 185 És per demés lo contar
 sos deliris un a un,
 que fóra may acabar
 per ser assumpto difús.
 No voldria, ab tot, tenir
 190 de transcriurer lo descuyt:
 un soneto en què encareix
 de son amor lo faixuch.
 Per poder-se ben llegir,
 las llettras éran com truchs.
 195 Y del títol y soneto
 aquí va lo fael transumpt:

*A la pirata més bella
 que-m té pres ab ferros durs,
 expresant-li quant l'estimo.*

- 200 *Soneto, per F. Faüt.*

- No corra més lleugera alguna nau
 ni més velera pot armar-se en còss,
 com eixa cara estranya teniu vós,
 que de seu plena y alquitrà portau.
 205 En lo nas proa aguda demostrau,
 y és vostre buch tant ample y espayós

206, 208. *buch*, metàfora i figura sobre l'accepció del mot de 'cos d'un vaixell, sense màquines ni superstructures'. Una accepció diferent del mot, a iv, 42, 89, i v, 203.

que qui bé us mira pensa que són dos
o que ab doble carena navegau.

210 Tant formidable, en fi, lo vostre buch,
enlluerna tant sols ab lo fanal
que colerà lo sol en vostre ull.

Esclavisat de vós ja més no puch
que rendir-vos mon cor, puig que sou tal
com Déu vos ha criat y jo vos vull.

3. Octubre 1779.

III

Dany de la ociositat *Dècimas*

Musa mia, ¿com estàs
tant deixada y ociosa,
que't miro tant peresosa
que res de profit no fas?

5 De un al altre malalt vas,
que, com s'estant tot lo dia
en lo llit, la malaltia
crech que se t'haurà apegat,
puig veitg que la ociositat
10 passa a ser poltroneria.

Eix del oci és lo primer
dany que prent en lo esperit,
deixant-lo com a tultit,
que res de bo no sap fer.

15 Qui no procura desfer
eix llas que arma'l descuyt,
ab la desídia ja cuyt,
se enflaqueix e inhabilita,
de modo que's precipita,

20 (de) trobant-se de forçes buyt.

Una porta que, tancada,
passa molt temps sens servir,
quant la pretenen obrir
la tròban com enclavada;

25 guardas y clau robellada
han perdut tot lo resort,
resistint al impuls fort
del qui la empeny y forceja,
y, si porfiant la copeja,

30 pren la clau un vici tort.
Torçuda la inclinació,
que mals no han de succehir!
Graves danys s'han de sentir
de ociosa depravació:

35 sens obstacle, la passió,
ab lo oci desocupada,
fàcilment permet la entrada
a lasciva obsenitat,

40 la que en un desocupat
no troba porta tancada.

Del oci aquest accident
és seqüela inevitable,
passant a ser formidable,
rápido, impetuós torrent

45 que tras si du comunment
los demés vicis al trot,
formant de ells un complot
del que està ocíos en la casa,
que com en viu foch s'abrasa,

50 hi roba més qui més pot.

Lo que, antes ociositat,
a llarch pas camina luego
a afanat desasosego
de torpe brutalitat,

20. (de) trobant-se, suprimeixo *de*, del ms., per sobrera segons el sentit i el compte sil·làbic.

51. *antes*, «en lloc de».

- 55 està apurant la maldat
del apetit que fomenta;
tota tropelía intenta
ab sa brutal destemplança,
y, si començà bonança,
60 acaba fatal tormenta.
 La casa que, inhabitada,
ab porta closa estigué,
se embruta a poch dies, de
talaranys entapissada.
- 65 Serveix ella de morada
a ratas que hi feren cau.
Los escorpins y gripau
e insectos, cuchs, la habitaren,
que minant la soccabaren,
70 tant que arruïnada cau.
 Així, l'oci descuydat
té al bé la porta tancada,
franquejant del cor la entrada
a la viciosa maldat.
- 75 Aquesta ab sa iniquitat
tant al home contamina
que'l cor li soccaba y mina,
lo transtorna y destrueix.
Y quant lo malt se adverteix,
80 és ja en la última ruïna.
 Musa mia, donchs, sacud
l'oci que tant t'encadena;
ya veus que buscas ab pena
un consonant, y no acud.
- 85 En afrontós ataüd
veig que't posa ta flaqueza.
Foragita, issa ab prestesa
eix oci; pensa, treballa,
si no vols que ta mortalla
90 sia ta pròpria peresa.

IV

No-s pot dir en la present ocasió què cosa és lo bon gust
Octavas

- Quant la desgràcia, tristesa y (lo) pesar
fúnebres y oprimits té nostres cors
y un fracàs nos excita a derramar
ab sospirs y laments copiosos plors,
5 quant amargura tanta no té'l mar
com de la nostra pèrdua los rigors,
quant tot és pena, plors, laments, disgust,
mal podré dir què cosa és lo bon gust.
De penas, de dolors y de laments
10 fuitg lo bon gust, entre ells no compareix.
No sap què cosa és est, qui sols torments,
que a tropell lo envesteixen, adverteix.
No sent el menor gust el que inçolents
rebossos de Fortuna sols pateix,
15 car, com d'esta tant sols sent lo disgust,
no alcança a discernir què és lo bon gust.
Los espanyols vuy dia tals estam
que per més cuydadosos que busquem
hont sia lo bon gust, may lo trobam,
20 puig tant sols de disgusts rodats nos veem.
Combatuts dels ynglesos gemegam,
per més forças marítimas contem,
que'l número mateix és lo disgust
que no-ns deixa conèixer al bon gust.
25 De Córdoba la esquadra quieta està,
aferrada ab las àncoras al port.
De Brest Gaston se diu que partí ja,
y-ns falta quant és temps, ha infausta sort!
L'una y l'altre esquadra nos faltà
30 per bàtrer del ynglès al comboy fort.
La inacció de las dos és tal disgust
que la porta nos tanca a tot bon gust.
¿En aquells mars no-s troba Barceló,
de la morisma xusma lo flagell?

Vegeu la introducció, 5.3.

1. (*lo*) *pesar*, *lo*, del ms., és sobrer, si ens atenim al compte sillàbic.

- 35 Sí, però en tal fatal constitució
 que a la platja ha tingut de saltar ell;
 de sas naus s'atrinchera ab lo canó
 per salvar de sa esquadra tot vaixell,
 exclamant y sentint lo gran disgust
 40 de combàtrer privat a son bon gust.
 Lángara, ab número de naus escàs,
 de major número de buchs sorprès
 se trobà, puig de boyr:l negre acàs
 vèurer no li permet que ve lo ynglès.
45. Se trabà lo combat, y en trist fracàs
 lo vaixell «Sant Domingo», en foch encès,
 volà ab tota sa gent. Y ab eix disgust
 se sent lo mal, no-s troba lo bon gust.
 Un sol vaixell dels nostres atacat
 50 dels tres dels enemichs a un temps se veu;
 aguanta, valerós, lo fort combat,
 donant las mostras de coratge seu.
 Mes, de excessivas forças superat,
 de enemichs circuït(s) pertot arreu,
 55 ell quedà presoner, y ab tal disgust
 no-s pot assaborir res de bon gust.
 Quatre són los vaixells que al espanyol
 en la funció l'ynglès li va apressar,
 que serveixen de pena y desconsol,
 60 presoners en lo port de Gibaltar.
 En tant funest y melancòlich dol
 tant més y més aumenta lo pesar
 quant al obrir los ulls veem lo disgust
 de la pena que'ns priva del bon gust.
- 65 Sabem, sí, que Lángara és molt valent,
 que de bon general se ha acreditat,
 com ho confessa fins la ynglesa gent,
 dirigint ab acert lo dur combat.
 Presoner y ferit, lo sentiment

42, 89. *buchs*, 'embarcacions, naus' (J. COROMINES, *DECLC*); *cf.*, en canvi, II, 206, 209.

60. *Gibaltar*, la mateixa forma, al v. 73.

65. *Lángara*, el ritme demana l'accentuació *Langara*.

- 70 sí li ha, a la Espanya tota, redoblat.
Y en tant amarch y fúnebre disgust,
ignora, melancòlica, ·l bon gust.
Lo ynglès socorro a Gibaltar entrà,
quedant provehida així sa guarnició.
- 75 En nostre camp comença a regnar ja
escasès, malalties, co[n]fusió.
Lo ynglès, de Espanya, burla ne farà,
de que dorm en tant crítica ocasió,
y·s trobarà desperta ab lo disgust
- 80 de no saber conèixer al bon gust.
No falta, ab tot, qui viu ab lo recel
—però pensar un tal me causa horror—
que no hage entrevingut un tracte infiel,
venent d'Espanya l'honra y l'esplendor.
- 85 Mes, ¿qui seria el varó cruel
que a sa mare, la pàtria, fos traïdor?
Per tots seria lo més gran disgust
que tancara la porta a tot bon gust.
Los nostres buchs, en una esquadra units,
- 90 pratèscan a acomètrer al ynglès;
de un expert general aquells conduhits,
donen a la Ynglaterra fort revés.
Y quant té sos vaixells tant dividits,
de Hardí l'esquadra abrase lo francès.
- 95 De eix modo·ns venjarem del for disgust
que no·ns deixa saber què és lo bon gust.
A la Ynglaterra, donchs, fem·li sentir
lo gran disgust que·ns ha sabut donar;
podem·lo ab iguals forças rebatir
- 100 y molt més dur y amarg fer·li tragar;
no podrà a nostres forças resistir,
si una volta la arríban a atacar.
Y si a Ynglaterra passa lo disgust,
podrem cantar què cosa és lo bon gust.

Mars 1. 1780.

V

*Ternuras del amor de un vell
Romans*

- A vós, mi senyora Aurora,
que us llevau tant de matí,
y a vostre espòs Endimion
encara-l deixau dormint;
- 5 a vós, que avans de amanèixer
lo dia, ja los tapins
vos heu calçat y per alba
blancas enaguas vestiu;
- 10 a vós, que per mala sort
vos donaren un marit
tant jayo que son visatge
és un arrugat tapís;
- a vós, que us donau vergonya
que una mossa tant gentil
- 15 ab un home tant xeruch
tinga de ficar-se al llit;
- a vós en esta ocasió
que-m inspireu, vos u dich,
las ternuras y amoretas
- 20 que-l vell Endimion vos diu,
perquè, si vós me ensenyau
la pràctica que teniu
de un jayo amor, hàbil mestre
crech que n'he de reeixir.
- 25 Si alcanço vostre assistència
en eix assumpt a què escrich,
des de ara a totes las musas
per xica base las tinch,
- perquè ellas, acostumadas
- 30 a sols fervors juvenils,
no coneixen fluxedats,
tractant sempre ab esperits.

3. *Endimion*, en lloc de Titó; vegeu la introducció, 5.3.

- Mes ja veig que us retirau
a tota pressa de mi,
35 y a la súplica que us fas
no voleu condescendir.
D'aqueix vergonyós silenci
endevinaré-l motiu,
y és que us renova la pena
40 de vostra sort infelís.
Mal, Aurora, expressaríau
las carèncias de un marit
que, remís en lo promètrer,
és més t(r)ard en lo cumplir.
45 Vergonyosa, ¿no diríau
que faltan al violí
de vostre espòs las clavillas
y.l pontet no vol tenir?
¿No diríau que és xeringa
50 sens canó, ni que és tupí
que no té, ni que és relotge
sens mostra y sens esperit?
Que de vostre vell las faltas
no vos las déixan tenir,
55 per ço llàgrimas rosadas
tant copiosas espargiu.
Las expressions que ab vós usa
tendresas no.s poden dir,
sinó mústias fluxedats
60 del reumàtich de son pit.
La tendresa té.l vigor
que falta a vostre marit,
y decau la fluxedat
perquè falta lo delit.
65 L'herba tendra en primavera
orgullosa va a florir.
Los pàmpols cauhen dels seps,
veremats ja los rahims.
Per ço Endimion sols gemechs

- 70 ab reumas sap escupir,
 olvidat ja de expresar
 los amorosos sospirs.
 Quant vos vol agasejar,
 equivocà'l dols estil,
- 75 perquè'l fer paper de Adonis
 a un vell xeruch li desdiu.
 A la hora més apacible,
 quant comença l'alba a lluhir,
 las ternuras del amor
- 80 solen explicar-se al viu.
 Marte de Venus logrà
 lo que Vulcano sentí,
 y fonch quant cantà lo gall,
 despertador dels desitgs.
- 85 Però a vós en aquella hora
 no us cantà'l gall al llit,
 puig de plomas de capó
 no us agrada lo cuxí.
 La rondadora oraneta,
- 90 allà a la vora del niu,
 a sa estimada li canta
 cançons de bon dematí.
 A sa amada'l rossinyol
 corteja de dia y nit
- 95 y ab diferents melodias
 lo que la vol li sap dir.
 Lo hermós pintat carderol,
 redoblant lo seu cant fi,
 expresa a sa enamorada
- 100 sos amors ab retintins.
 Perquè'l gustós perdigot
 li vol dir a la perduu
 sos amors, no pocas voltas
 mort de la escopet-al tir.

86. Manca una síl·laba al vers, si no fem hiat entre *no* i *us*.

100. *retintins*, 'requisits accessoris, coses que completen un conjunt', segons DCVB.

- 105 Fins lo genobès pardal,
a la pardala expressiu,
ab reiterats afectes
la fa mare de molts fills.
Tot un corral de gallinas
- 110 un sol gall lo vol per sí,
y a totas las fa la aleta,
las corteja y las assist.
La tórtola ploradora
als amors del mascle riu
- 115 perquè veu que la corteja
ab divertiments festius.
Però vós, tant desgraciada,
un jayo marit teniu
que no us sap galantejar
- 120 ni fer obras de marit.
De sa fredor irritada,
molt avans que'l sol arrib,
del llit vos trau la congoxa
de la angústia que patiu.
- 125 Quant més vos dirà: «Ma esposa,
sí tu-m faltas, ay de mi!,
puig ets de ma senectut
lo bàculo ab què-m sustinch.
»En esta edat decayguda
- 130 ets tu sola mon abrich,
que cuydas de mon regalo,
sabent-me ben conduhir.
»Inútil trasto só jo,
que no puch per res servir.
- 135 Ets tu, Aurora, qui-m conforta
y per qui tant llarchs anys visch.
»Jo só'l vell Endimion
y tu la Aurora gentil;
no mereixia jo prenda
- 140 més rica que'l Potossí!
»Sí a ma verda juventut
poguera retrocedir,

107. Manca una síl·laba al vers, si no fem la hipotètica pronunciació *reïterats*.

- los defectes que en mi trobas
serian afectes fins.
- 145 »Quant te miro en mon costat,
me veig l'home més felís,
ab esposa que mereix
que'l sol la vage seguint.
- 150 »Totas mas impertinèncias
tant ayrosa saps sufrir
que de quant passa entre'ls dos
may cosa alguna a llum n'ix.
- 155 »No penses que mon amor
sia bastant encarít,
que só vell y'm faltan forças
per obrar segons te estim.»
- 160 Ab estas rahons arranca
uns interromputs sospirs,
y, fluxos, sos ulls se líquan
en dos caudalosos rius.
- 165 Abraçar-vos bé voldria,
trobant-se tant eternit,
mes ni'ls braços pot alçar
per la flaqueza impedit.
- 170 Y vós, fent com qui'l consola,
disimulada fugiu
lo cos, per a que de babas
no us deixe'l rostre farcít.
- 175 Ja veitg que teniu rahó,
puig expressions tant servils,
quí sols mera conveniència,
ternuras són de amor vil.
- 180 Tant matí no us llevarfau,
si, jove, Endimion cumplís
y si esmeràs en complàurer
vostres desitgs femenils,
si, galan enamorat,
de contínuo us assistís
ab la obligació que deu
a sa muller un marít.

171. *sols*, error de còpia, per *són*?

- Que las obras són amors
 sabem que és adagi antich.
 Lo amor de un vell és parola,
 que en lo obrar és molt remís.
- 185 No pot l'amor de home vell
 a tanta cosa acudir,
 perquè ja és foch apagat,
 cendra freda sens caliu.
 És forçós que, mal contenta,
- 190 Aurora, ab tal home os mir,
 que una mossa per un jay
 és disbarat partit.
 Si tal volta las ternuras
 de amor vell no he sabut dir,
- 195 és que són tant xicas que
 no móntan un gran de mill.
 Y puig cumplir no he sabut
 el encàrrech, per despich
 remeto aquí dos sonetos
- 200 al mateix assumpto escrits.
- Las ternuras de un vell enamorat
 són aixuta taronja sense such,
 buirach sens besch y com marítim buch
 sens velas ni timó y mal carenat;
- 205 són un sach descusit y foradat,
 billar sens taco y massa y sens un truch;
 són sens balas ni pólvora trabuch,
 y en fosca, negra nit, llum apagat.
 Estar enamorat un home vell
- 210 és preténdrer cassar sens municions,
 sens las que un tret no pot disparar may.
 Escopeta de canya és son fusell.
 Per acabar de un colp tantas rahons:
 trasto és que no serveix, l'amor de un vell.

192. Manca una síl·laba al vers; potser caldria el mot *compartit* en lloc de *partit*.

203. *buch*, *vid.* iv, nota 42, 89.

214. *vell*, el mot no rima amb el seu corresponent del v. 211 i ja apareix a la rima del v. 209. Deu ésser error del copista, potser per *jay*.

- 215 Corassa, desarmat y sens caball,
són las tendresas del amor de un vell,
ruïdo flach de dèbil cascabell,
esquerdada campana y sens batall.
Són com farga sens mena, foch ni mall,
- 220 tabal de guerra ab esquinçada pell,
carrabina sens pedra y sens rastell,
destral de ullal trencat, que no té tall.
Són la riquesa tota que té'l grill,
os sech de ròssa morta ja sens moll,
- 225 agulla de cusir sens punta ni ull.
Si una mossa's mira en tal espill,
del vell fa mofa y diu que és loco foll,
y a sos amors los troba al derrer full.

1. Maig 1780

VI

Descripció de un frare Romans

No penseses, musa mia,
que jo-t deixo abandonada
per haber-me entretingut
ab una altre castellana,

215-228. Remarquem l'artifici de les rimes d'aquest vers, en *-all, -ell, -ill, -oll* i *-ull*.

221. *rastell*, 'canet d'una arma de foc de pedra foguera'; cast. 'gatillo', segons DCVB.

226. El compte sil·làbic exigeix hiat entre *si* i *una*.

1-20. Vegeu la introducció, 3.1 i 5.3.

- 5 que al home més avisat
succeheix moltes vegades
que ha de fer, per ben parèixer,
cosas que fer no té ganas.
No vull dir que en castellà
- 10 treballi de mala gana,
sinó que m gusta molt més
lo llenguatge de la pàtria.
Se'm presentà la ocasió
en què tinguí de fer gala
- 15 de saber-me deseixir
del empenyo en què m trobaba.
En punt de filosofias,
jo deixí la mia parda,
que, ni tenàs ni ridícol,
- 20 fas sistema ni cabala.
Servesca de introducció
al romans aquesta salva,
y, deixats tots episodis,
entrem al assumpt des d'ara.
- 25 O que descriga o que explique
lo que és un frare se'm mana.
No sé si sabré jo de ell
fer la pintura adecuada,
perquè lo frarisme tot
- 30 retira, escondeix y amaga
lo que és ser frare, y no vol
que ningú del món ho sàpia.
Y és que, segons la proloqui,
escondeix sempre la cara
- 35 qui mal obra y fuig la llum
perquè descobra sas faltas.
Dels que són religiosos
no parla'l romans paraula,
que del frare al religiós

18. *parda*, castellanisme, mot referit a *filosofia*; cf. LABÈRNIA, *Dicc.*, «Gramàtica *parda*. Coneixement natural per governarse cada hu».

19-20. En el sentit de «perquè, ni entemat ni estúpíd, no em tanco en cap parer ni en cap posició dogmàtica».

22. *salva*, 'descàrrec, excusa', probable calc del cast. *salvedad*; cf. VIII, 19.

- 40 és molta la discrepància.
 Lo frare tant sols anela
 que no falte la pitança,
 que la panxa vage plena
 y fornida la butxaca,
- 45 que tot lo demés és brossa,
 xirinola y patarata;
 sols lo frare estiga a plaer,
 vage tot en hora mala.
 Si, per sa sort, del convent
- 50 té alguna clau confiada,
 fa trenta mil travessuras,
 y és lladre de lo que guarda.
 Lo frare té de anar fort,
 la bona ocasió li valga,
- 55 que és dolent aquell ofici
 que a fer la vida no basta.
 Si té'l frare una oficina,
 ja té una vinya plantada
 que a tot temps li dóna fruyt
- 60 sens haber de smagencar-la.
 Posat una frare en la cuyna,
 lo que roba als camaradas
 los ho ven y·ls té contents
 al mateix pas que·ls enganya.
- 65 Un ne sé que per argensos
 treya·l tossino a la taula,
 y venia tots enters
 los quartos de cancelada,
 y sobre que·l dispenser
- 70 li anaba un vent sobrequarta,
 may sabé trobar lo signe
 en què la lluna giraba.

46. *patarata*, 'cosa mancada de substància, que no mereix esser presa en consideració' (DCVB).

60. *esmagencar*, el mateix que *magencar*.

65. *argensos*, llegiu *argenços*.

70. La frase sembla una locució popular del mateix significat que *anar vent en popa*, 'anar molt bé, prosperar' (DCVB).

- La verdura més dolenta
 a la comunitat donaba
 75 un hortolà que venia
 la bona fora de casa,
 y si un frare una lletuga
 tal volta li demanaba,
 la hi habia de comprar
 80 y pagar-la a pes de plata,
 que cada dia un principi
 de mes no li pot fer falta,
 o bé sia la perdiu,
 lo pollastre u botifarra.
- 85 Però par que sols dels llechs
 jo descrich las circumstàncias,
 quant los frares de corona
 dar-los poden quinse y falta.
 Si sabé(u)sseu los enredos
 90 que un frare en la celda trama,
 la torre de Babilònia
 màquina xica us semblara.
 Lo pensar com poder tràurer
 de la devota o beata,
 95 lo principi, mocadors,
 mitjas, calçotets y sayas;
 com, del altre, pescar missas
 per un parell de mesadas,
 y al ben(e)volent de quin modo
 100 li podrà fer una estafa;
 com poder tenir la celda
 de bons trastos halajada,
 que-l xocolate y tabaco
 vage sempre en abundància;
 105 per enganyar al marit,
 com la muller agasaja
 perquè puga a totas horas
 tenir entrada en la casa;
 com al home moltes voltas

74. Sobra una síl·laba al vers; potser caldria corregir *donaba* per *dava*.

88. «Donar a algú *quinze* i *falta*: guanyar-li en alguna cosa després de donar-li avantatge» (DCVB).

- 110 tal intimitat entaula
perquè la muller consente
que'l frare sia llegasta;
 si acàs diners li confiau,
 com codiciós los agarra,
115 y fent-los de son senyal,
 may ne trauhen l'aygua clara.
 Són petites bagatelas
 y fataendas ordinàries
 que cada dia esdevenen
120 al qui ab frares tracta masa.
 Altres cosas sdevenen
 de grandíssima importància,
 que, a no ser frare, ningú
 pot fer-las ni imaginar-las.
125 Per poder seduhir al jutge,
 és la via més trillada
 lo buscar lo frare ab qui
 se confessa'l jutge o tracta;
 y, si no mereig del jutge
130 la segura confiança,
 a mi senyora li puga
 almenys servir de arrecada.
 Sens empaix lo frare va:
 tanteja, proposa, parla,
135 insta, persuadeix, convens,
 y'l jutge com ell vol falla.
 Bé coneix lo frare que
 ynjustícia és, declarada,
 lo que fa'l jutge, y que és ell
140 de aquella iniquitat causa,
 mes troba ell theologias
 que Maquiavelo dictaba,
 ab què és lícit quant comvé
 y-ns porta profit a casa.

112. *llegasta*, llegiu *llagasta*, 'paparra'.

118. *fataendas*, mot no enregistrat; pel context, 'minúcies', 'petits fets',

131. *mi senyora*, segurament la muller del jutge.

- 145 ¿Què importa que aquesta sia
proposició condemnada,
si la sentència del jutge
condemna la part contrària?
Par-li, al frare, que està absolt,
- 150 dient: «Allà se las hàgian!
He firmat jo la sentència?
Per què'l jutge no ho miraba?»
És del frare lo profit
que dispòticament talla
- 155 y cus en casa del que
aquella sentència guanya.
Encara que tots conègan
que és lo frare un gran canalla,
del empenyo satisfet,
- 160 de sas intrigas fa gala.
Casi tots los casaments
que enclouen enganys y maulas,
és, per ajustar-los, medi
lo frare a qui s'encomànan.
- 165 Ni en que sia parent seu
lo novi enganyat repara
lo frare, que de la mossa
té ben segura la paga.
Sens tenir pèl de vergonya,
- 170 encara que tinga barba,
demana un frare, y se'n porta
redoblat del que demana.
Dos arbres demanarà
y són tretse los que talla,
- 175 que per los onse que roba
és la consciència prou ampla.
Pensa'l frare que li dóna
l'hàbit ciència, y no repara
que, quant major l'hàbit sia,
- 180 sobre ell carrega més llana.
Ha, si poguera jo dir
lo que dins dels convents passa!
Visch entre ells; per ço los ulls,
orellas y boca-m tàpan.

185 Qui's fa frare, vaig a dir-ho:
minyons de poca esperança,
que, a no ser frares, pendrian
en algun regiment plassa.

Aquestos són la brutícia
190 que las religions infama,
car las reglas religiosas
totas són bonas y santas.

Ni a fer una descripció
cabal dels frares no alcança
195 lo yngeni més expedit;
per ço mon romans acaba.

Mes a bon temps un soneto
ne acut, a càbit de pala,
que un frare pretén descríurer
200 en solas catorse rallas.

És lo frare la espuma de malícia,
de trampas y de enredos quinta escència;
és son moral la pròpria conveniència,
ple de interès, de enveja y de avarícia.

205 Per fer tòrser la vara a la justícia,
axamples troba sempre a sa consciència,
y, si com ell pretén no ix la sentència,
dirà que'l recte jutge fa injustícia.

Que tot vage al través, res no l'importa;
210 puig sols fer son negoci el frare puga,
no troba inconvenient en què repare.

Tirada la capilla, airós, suporta
que li dïgan que'l diable se'l ne duga,
que un home sens vergonya és quiscun frare.

[5 de juliol de 1780]

198. *càbit de pala*, al joc de l'argolla, sort «que consisteix en quedar les dues bolles a una distància que almenys hi cap entre elles la pala de jugar» (DCVB).

199. *pretén*, llegiu *pretenc*.

Data. Vegeu la introducció, 3.5.

VII

Fàbula andantesca
Soneto

- Valga't Déu, per assumpt! O, qui poguera
 la intenció penetrar del qui'l proposa!
 No entench si'l vol en vers o'l vol en prosa;
 si de aquella'l menyspreu o llohor espera;
 5 de fàbula andantesca la carrera
 si aguerrida ha de ser o bé amorosa;
 si en encantats palaus la vol monstruosa,
 si, com de don Quixote, aventurera.
- Per mi lo assumpt és confusió notòria,
 10 trobant-se en ell ma ploma tant turbada
 que en lo treball que emprèn no sap què's pesca.
- Mes, ¿per què'm cans, quant la manxega història,
 des del temps de Cervantes desterrada,
 ja té del mónt la fàbula andantesca?

VIII

Si qui mata al que vol que'l mate li fa injúria
Parellas en vers de redondilla major

- Des de ara ja, musa, tu pots esplayar-te,
 que brinda l'assumpt. Per ço a dilatar-te
 comença en lo thema fecundo, que obert
 camí te franqueja com may se hage offert.
- 5 Si't veus precisada a haber de respòndrer
 y en un cotat metro que no usas compòndrer,
 estàs enujada que't falte'l Parnàs
 treballant un poema, que no saps què fas.
 Mes sé que los socis de aquesta carència

6. *cotat*, llegiu *acotat*.

- 10 de què tant llamentas, ab tota clemència
 que en ells és innata, també se doldran,
 y, si erras, tas faltas dissimularan.
 Confesso que ab pena, faltant-me modelo,
 empench aquesta obra, que errada recelo,
- 15 car a treballar-la no puch atinar
 no tenint notícia del dat exemplar.
 Si'l metro no és ara tal volta concorde,
 quant lo Parnàs tinga faré sia acorde.
 Ja feta eixa salva, pretench al intent
- 20 del modo que puga donar compliment.
 En cas hipotètic —no tant metafísich—
 que alguna vegada ja no hage estat físich—
 que un home volguera que un altre'l matés,
 si aquest a llevar-li la vida passés,
- 25 al que mataria, no sols injuriara,
 sí que la injúria també resultara
 envers lo homicida; també lo crim seu
 seria una injúria que ofendria a Déu,
 essent, los compresos, tres en la ofensa:
- 30 lo mort, lo homicida, la bondat inmensa.
 És, Déu, de la vida lo autor soberà,
 prenda graciosa de liberal mà,
 que, breu o bé llarga, la dóna y la lleva,
 al temps que li gusta per ser cosa seva,
- 35 essent una prenda que la posehīm
 de Déu, al arbitre del qual la tenim,
 per lo que nosaltres no podem matar-nos
 ni en manera alguna la mort procurar-nos.
 Devall de eix principi, qui darà la mort
- 40 a aquell que desitja sufrir eixa sort,
 lo dret, al Altíssim, és cert li llevara,
 fent-li tal agravi que ofès lo deixara.
 Aquell homicida també al agressor
 causara tal pena, tal susto y horror

16. *dat*, calc del cast. *dato*.

19. *salva*, *vid.* VI, nota 22.

43. *homicida*, per *bomicidi*?

- 45 que de la justícia son grave delict
 li faria témer un fatal conflicte,
 de grave crim reo fent-se ab la mort,
 quedar no podia sens fer un grant tort.
 Així, lo homicida seria la injúria
- 50 que li acusaria sa inhumana fúria,
 per ser, al matar-lo, cual altre botxí
 que'l mort aborria lo ser-ho de si.
 Al pas que sa fea, cruel tirania
 la injúria y l'agravi contra ell rebatria,
- 55 lo matetix agravi pendria tal punt
 que a ser-ho passara també del difunt,
 perquè li faria gravíssima ofensa,
 a qual no bastara trobar recompensa,
 puig, una vegada la vida faltant,
- 60 equivalent prenda no-s troba bastant.
 Quisvulla pretenga que un altre la vida
 li lleve y lo mate, vol fer-lo homicida,
 crim tan detestable que fa feredat,
 y aprova, qui'l mata, sa perversitat.
- 65 Luego est executada lo crim de sa fúria
 y, fent-se a si agravi, li fa, al mort, injúria,
 a més, donchs, fa agravi lo cruel agresor
 a Déu, al que mata y a son propi honor.
 La mia resposta, tant més confirmada
- 70 y ab rahó difinida, la deix roborada.
 La dona casada que té son marit,
 com dir acostúman, cabró consentit,
 cada volta lo injúria, que-s fa prostituta,
 y a Déu y a si ofensa [e]s fa, fent-se puta.
- 75 Argument que aferma per sa puritat
 ser més los offesos de aquell atentat.

73. Sobra una síl·laba al primer hemistiqui; i podria esmenar-se *volta* per *cop*. *injúria* per *injuria*, a causa del metre.

IX

Què és més útil: la música o la pintura?
Dècimas

- Los sants al Omnipotent
càntan en lo etern repòs
lo càntich més armoniós
ab alegre entonament.
- 5 Acorde acompanyament
de melodia accessòria,
música és gratulatòria
que tot beneventurat
a Déu li dóna empleat
- 10 en ser músich en la Glòria.
Quant Déu al home crià
se volgué mostrar pintor,
per ço'l féu ab tal primor
que [a] imatge sua'l formà.
- 15 Quiscun de aquí inferirà
la utilitat y hermosura
major que té la pintura,
al pas que patent se veu
que'l ser pintor és de Déu,
- 20 y músich, de la criatura.

Agost 4. 1780.

X

*A un galan que, volent saludar a sa dama,
encepegà ab una banya
Coplàs ab peus coixos*

Si a peu coix vol, al nadar,
treballar
ma fantasia embrumada,
vol ma musa caminar
5 ab cama també trencada.
Bona banya!

Ab una banya encepega
y li pega
cossa, ab ella entrevencada,
10 quant a penas se desplega
en la idea projectada.
Bona banya!

Mes hay que li succeheix
lo mateix
15 que a aquell que son cor derrama
y, altre Adonis, se entendreix,
enamorat de sa dama!
Bona banya!

De casa sur eixirit
20 y pulit,
desitjós de agasejar-la,
y una banya li ha impedit
poder, cortès, saludar-la.
Bona banya!

25 Lo galan pintiparat
y estirat

Títol. *peus coixos*, expressió amb què l'autor designa els versos curts que alternen amb altres de més llargs; probable calc lèxic del cast. *pie quebrado*. Cf. títol del núm. xi.

1-3. Referència al contingut del poema següent, núm. xi, cronològicament anterior d'un parell de dies al present.

- que a sa xicota miraba
y ab la banya ha entropessat,
se queda fet una faba.
- 30 *Bona banya!*
- No és la vegada primera,
ni darrera,
que ab cortesias estranyas
—cortesía salamera!—
- 35 se salúdan molts banyas.
 Bona banya!
- No crega'l señor galan
que li estan
entre peus tan mal posadas,
40 que foren desdítixa gran
tenir-las al cap clavadas.
 Bona banya!
- A no ser que ell imagine
y endevine
- 45 que és aquella encepegada
paradero a què'l destine
la sua sort desastrada.
 Bona banya!
- Que molts hòmens hi ha en lo món
- 50 los quals són
de una testa tant armada
que ni lo germà de Aaron
la tingué més ben parada.
 Bona banya!
- 55 Puig entre tants no falta hom
que tothom
sap que li són apreciadas
per portar-las, així com
lo bou de Corpus, doradas.
- 60 *Bona banya!*

Mes, si'l galan per la pressa
 entropessa
 ab lo corn quant a sa dama
 va a saludar, se interessa
 65 a restituhir-li la fama.
Bona banya!

Y per ço li podrà dir
 y agrahir
 que lo regala sa dama,
 70 y son cap sol ennoblir
 ab lo armassó de Xarama.
Bona banya!

Des de ara-s persuadesca
 y ab gran fresca
 75 pense que la encepegada
 efectiva li oferesca
 al temps que sia casada.
Bona banya!

Y és tanta la tolerància
 80 de abundància
 de semblants encepegadas,
 que fa afectar ignorància
 en eix punt moltes vegadas.
Bona banya!

85 Semblants tropessos arreu
 tots sabreu
 que-s tròban, puig tantas banyas
 per los carrers trobareu
 com vora dels rius las canyas.
 90 *Bona banya!*

3. Setembre. 1780

71. *armassó de Xarama*, probablement en el sentit de 'cornamenta dels toros de Jarama', famosos per la seva bravesa i lleugeresa.

73. Per al compte sillàbic cal fer hiat entre *de* i *ara*.

XI

Discurs al nadar

*Si no apar bé que sian seguidillas,
sia romans a peu coix*

Ell ha de ser, ja queda
resolt des d'ara,
no hi ha que detenir-me:
jo-m tir a l'aigua.
5 Per a que no-m offegue,
valga'm la trassa
de portar ben cenyidas
dos carabassas,
que, encara que vineras,
10 esta vegada
no tindran ni una gota
de such de parra,
ni ab tant caldo perïllan
ser offegadas,
15 perquè sempre van sobre
de l'aigua y nàdan.
Vuy no imploro a ma musa,
perquè és pesada
y'l nadar lleugeresa
20 molta demana.
A més que, essent donçella,
no li quadrara
llevar-se la camisa
y los enaguas,

Títol. *a peu coix*, la frase segurament conté un triple referent, en indicar: *a*) el singular de la forma versificatòria de *peus coixos* del poema anterior; *b*) l'acte de saltironar amb un sol peu, ço que comporta una dificultat, aplicat irònicament i metafòrica a la inhabilitat de l'autor en l'exercici natatori (cf. x, 1-3); i *c*), també irònicament, un defecte físic de què sofria, segurament, el versaire (cf. *infra*, vs. 45-48, i *supra*, introducció, 1 i 5.3).

24. *los*, així al manuscrit, per *les* o *las*.

- 25 perquè, a no despullar-se,
 molt perillara
 que li pesés la roba,
 d'aigua empapada,
 y-l mateix pes poguera
 30 precipitar-la
 a fons, y quedaria
 ella anegada.
 Sens musa tinch de córrer
 com una barca,
 35 baldament fos de suro
 o bé de canya.
 De un cabussó jo-m tiro
 a l'aygua clara.
 Vage fora la roba,
 40 mostrem las ancas,
 que hauré de dar, jo penso,
 quatre brassadas
 y rems han de servir-me
 brassos y camas.
 45 Mes ay que tinch aquestas
 mal endreçadas,
 per tenir, ab peus coixos,
 cama trencada!
 Malament bogaria
 50 si·ls rems me fàltan,
 perquè, ab la cama curta,
 los rems fant falla.
 L'aygua del mar de est modo
 és més salada,
 55 que la calma mateixa
 ve a ser borrasca.
 Si tal volta a las rocas
 una ona-m llança,
 lo buch sens resistència

45-48, 98. Aquests passatges deuen referir-se a un defecte físic de Ferreres, als peus i a les cames, que el devia fer coixejar (*cf. supra*, nota al títol).

51, 80, 134. Els versos fan pensar que Ferreres era baix d'estatura i de poc pes (*cf. introducció*, 1 i 5.3).

59, 68. *buch*, figura i metàfora per indicar «cos»; *vid. II*, nota 206, 209.

- 60 veig que naufraga.
Nadant de eixa manera
mal se treballa,
que, si-ls remes no júgan,
lo llaüt para.
- 65 Serà de eixa manera
la mar més mala,
trobant-me en lo conflicte
que'l buch se atasca.
¿Què faré si tal volta,
- 70 ab camas llargas,
ix un pop de las rocas
y-m pren y agarra?
Quin tremendo conflicte!
Pena pesada!
- 75 Las marítimas ninfas
totas me vàlgan!
Si dins un gorch me tira
mentres se arrapa,
no podré menejar-me
- 80 ab curtas gambas.
Las carabassas mias
en aquesta ànsia
dariant-me en lo examen
gran carabassa.
- 85 Quant lo calor apreta
nadar pensaba
per a templar las morenas,
que m'esgarràpan.
Tant me cohuen y pícan,
- 90 desaforadas,
que un nas trobar voldria
per a gratar-las.
No repare qui vulga
fer-me esta gràcia,

63. Manca una síl·laba al vers.

87. Sobra una síl·laba al vers, segurament la vocal *a* de *per a*.

- 95 que del forat a hont ixen
rebrà la paga.
Si de nadar me prívan
camas trencadas,
almenys del nas lo alvío
100 no-m farà falta.
També nadar volia
per altre causa,
y és que, farcit de ronya,
la pell me arranca.
105 La esquerosa brutícia
nadant rentara,
y remey me seria
la aigua salada.
Si un remolí tal volta
110 fessen las aigues,
y com me xuclarían,
remolinadas!
Me xuclarian ellas
com si se enpasa
115 un parell de atserolas
ben confitadas.
Per a fugir, donchs, totas
eixas desgràcias,
anem al aigua dolça,
120 deixem la amarga.
Nadar en aigua dolça
molt més me agrada,
però també s'i tròban
encepegadas.
125 Perillosas són eixas
y de tal casta
que appòrtan reumatismes
y altres desgràcias.
Per ço jo-m determino,
130 contemplant tantas
desgràcias referidas
y moltas de altres,
no exposar a tant caldo
xica pesada.

- 135 Torno, donchs, a vestir-me,
 vaig-me'n a casa.
 De eix punt, platja, ·t deixo
 desemparada.
 140 A qui nadar pretenga,
 bon prou li fassa.

1.er Setembre 1780.

XII

Gazeta del otro mundo *Décimas*

- ¿Otro mundo? Es en el día
 vago juicio importuno,
 aunque el Hacedor del uno
 otro mundo hacer podía.
- 5 No el criarlo repugnaría
 a su poder ordinario,
 o semejante o muy vario
 del que el mundo presente;
 pero en día es un ente
- 10 del espacio imaginario.
 Finge la imaginación,
 dejando serias tareas,
 tan fantásticas ideas
 como fuera de razón.
- 15 Sin la menor conexión,
 extremos une distantes,
 y en ideas disonantes
 ocupada ella una vez,
 va forjando a ese jaez

137. Cal fer hiat entre *de* i *eix* per al recompte sil·làbic.

2. El compte sil·làbic exigeix hiat entre *juicio* i *importuno*.

8, 9. Manca una síl·laba a cada vers, potser els mots *es* i *hoy*, respectivament.

- 20 *conceptos extravagantes.*
Así, el que pide gazeta
del otro mundo es un loco,
pues, no habiéndolo, tampoco
de allí nos viene estafeta.
- 25 *Si tal vez en un planeta*
alguno lo estableciera,
que me diga, yo quisiera,
por qué ruta o qué camino
la posta o correo vino
- 30 *de aquella incógnita esfera.*
Es tan distante el lugar
que artifice diestro y sabio,
telescopio ni astrolabio
hizo que llegue a alcanzar.
- 35 *Si tal mundo registrar*
nadie alcanza desde aquí,
ni el ojo del zahorí,
penetrante y perspicaz,
de observar será capaz
- 40 *lo que pasa por allí.*
Cuando no hay quien cosa sepa
de tan distante región,
no sé en qué justa razón
pedir tal gaceta quepa.
- 45 *El asunto, pues, discrepa*
del recto juicio al nivel.
Haráse sólo un fardel
de mentiras mal quajadas,
a capricho continuadas
- 50 *en un pliego de papel.*

XIII

Al mateix assumpto
Dècimas

- A fer no-m puch atrevir
del altre món la gaseteta,
perquè no sé que estafeta
de allí may puga venir;
5 ni sé qui puga tenir
d'aquell món notícia alguna,
que en eixa ocasió oportuna
gustós las replegaria
y la gaseteta podria
10 formar del món de la lluna.
Si de allí no ve estafeta,
propi, ordinari o correu,
¿com tinch de fer, no-m direu,
del altre món la gaseteta?
15 ¿Tal volta alguna oraneta
novas portarà de allí?
Me las diga, si és així.
Però tindrè que esperar
al mars, que vinga a cantar:
20 «Lleva't, lleva't de matí!»
En mars, ohint aquell cant,
tal volta m'adormiré
y entre somnis jo veuré
lo que allí estarà passant.
25 Però mentres que esperant
estich al moxó que vinga,
no trob algú ab qui-m convinga
que tals novas dar-me puga,
a no ser que me las duga
30 lo canó de una xeringa.
Quant las notícias per tal
conducto sian vingudas,

20. Forma variant del cant de l'oreneta segons el folklore.

- és just que sian rebudas
a modo de servicial.
- 35 Per fer la gaceta cal
que se rebe encontinent,
puig farà lo humor corrent
mentres las novas se escrígan,
y ls que las llítjan estígan
- 40 com qui tot s'ho va bebent.
Qui tal assumpt proposa
per eix camí las rebés,
y, junt ab ell, los demés
que elegiren semblant cosa.
- 45 És proposta escandalosa,
un assumpt incompatible,
puig, si tenir no és factible
del altre món notícia alguna,
la demanda és importuna,
- 50 de una gaceta impossible.

2. Desembre 1780.

XIV

Qual sia la estació del temps que més incomoda
Tercetos

- La nostra caduca vida,
per moltíssimas rahons,
trobar-se sol afligida.
- Las diferents mutacions
- 5 que sofreix li són motiu
de patir sas afliccions,
perquè, si bé u advertiu,

34. *servicial*, 'ènema'.

41. Hi manca una síllaba.

48. Vers hiper mètric.

- ab moltes inte[r]cadències
des d[e] que naix l'home viu.
- 10 ¡Quants treballs, quantas dolències
pateix ja des de la infància,
ocasió de impertinències!
 Sa delicada substància
par no u sent en aquella hora,
- 15 per ser tota ella ignorància.
 Mes, si'l bé y lo mal ignora,
és tota un mer llament,
puig a tota cosa plora.
 Però a penas va creixent,
- 20 a la puerícia entrant,
se queixa de lo que sent.
 Quant en edat va avansant,
ab los anys li creix la pena
dels treballs que va passant.
- 25 Lo un ab l'altre se encadena,
y, si's mescla una alegria,
aquesta no's logra plena.
 Fins lo temps intempestiu
la perturba y la combat,
- 30 sia en ybern o en estiu.
 Lo incendi de eix la debat
ab calmas, y la fredor
del caduch ybern la abat.
 Mes, quin del temps és pitjor
- 35 he de buscar, o quin dóna
incomoditat major.
 Un y altre temps ocasiona,
per motiu de la estació,
mals a una o altre persona.
- 40 Y del temps la mutació
és causa de malalties,
segons la disposició.

17. Cal fer hiat entre *tota* i *un* per al compte de síl·labes.

26. La rima d'aquest vers, medial del tercet, no es repeteix al primer vers i al tercer del tercet següent; o es tracta d'un error del poeta o de còpia o de l'omissió d'un tercet atribuïble al copista.

- Ja són per aquest bons dias
 los que al altre temps dolent,
 45 car li dónan tropelias,
 que, segons és diferent
 lo estat de naturalesa,
 és o no.l temps convenient.
 Sent en ybern est flaqueza
 50 quant l'altre té gran vigor
 y l'estiu li fa feresa.
 Segons domina lo humor
 y segons també és la edat,
 tal estació li és millor.
 55 La primavera adequat
 temps és per la minyonès,
 fins que ha lo estiu comensat.
 Lo estiu, y tardó després,
 als vells molt més s'acomoda.
 60 Bo l'ybern als jóvens és.
 Però en tot temps veureu ro(n)da
 una u altre malaltia
 que la salut incomoda.
 La furiosa bojeria
 65 sol, al temps de primavera,
 pèndrer més altaneria,
 la sang en tal temps s'altera,
 més la ronya sol picar
 y.l mal de coll se apodera.
 70 La febre ardent sol reynar
 en estiu, y las tercianas
 se acostúman agravar;
 aleshores las quartanas,
 vòmits, cambras y dolors
 75 de orellas fan malas ganas.
 En tardó, anginas, furors,
 negrable, hidropesias,
 asthma y de melsa tumó[r]s.
 La ethiquès en eixos dias

77. *negrabile*, 'bilis negra, coàgulo sanguini'.

79. *ethiquès*, 'etiquesa, tisi'.

- 80 sol pèndrer major augment,
y erràticas malalties.
En ybern més comunment
feriduras esdevenen,
y.l mal de costat ardent;
- 85 a la tos ronqueras bénen,
sent lo pit dolor agut
y turbas de cap molts tenen.
Ab més o menys multitud,
los atxaques y accidents
- 90 en tots temps sent la salut.
Si ab aspectes diferent[s]
reparo las estacions,
veig respectes evidents.
La primavera funcions
- 95 dels primers anys representa,
ab floridas demostracions.
Lo estiu, que en calors augmenta,
és del any la juventut,
que en fogositats rebenta.
- 100 És en consistent virtut
semblant edat la tardó,
y l'ybern la senectut.
Per eix motiu desitj jo
lo estiu o la primavera,
- 105 que l'ybern és molt falló.
Per ço l'ybern may volguera,
puig me molesta y enfada
del any la estació derrera.
En ybern fins, congelada,
- 110 l'aigua sa corrent deté,
tenint-la lo gel parada.
Quant la primavera ve,
tots los arbres se vesteixen
y sas flors llànsan també;
- 115 alegres los dias creixen
y horas sòbran per a tot,
que.l treball par favorèixan.

- En ybern dins un capot
me trobo tant aturdit
120 que estich fet un borinot.
Mes en lo estiu, eixirit
treballe de bona gana
fins que vol fer-se de nit.
Però en ybern la galbana
125 me dóna tal aflicció
que m'aturdeix y amilana.
En lo estiu me trobo bo,
que eix molt més se'm acomoda;
y si a algun altre incomoda,
130 serà de altra compleció.

3. Febrer 1781.

III. APÈNDIX. EL MANUSCRIT CARLES BARBERÍ

Aquest manuscrit, desconegut fins ara, es conserva a l'Arxiu del Col·legi Notarial de Barcelona, registre R. 6383. És en paper, enquadernat amb tapes de pasta d'un verd molt fosc i amb ornaments repusats. Al llom llegim: *Colecció de poesias catalanas*. Consta de 108 pàgines, de 27 × 21 cm, escrites a doble columna. No duen numeració i els n'atribueixo. En blanc, les ps. 2, 37, 38, 40 i 108 i el full de guarda del començ i el del final. El títol del llom, *Colecció de poesias catalanas*, es repeteix a la p. 1. Conté nou orles i tres culs de llàntia a la ploma, amb motius geomètrics i florals d'execució acuradíssima. Lletra rodona, menuda i d'una gran pulcritud caligràfica, al text; més gran o en majúscules, sempre de remarcable qualitat, als títols. Dec la coneixença del manuscrit al senyor Josep M. Sans, a qui em plau de fer constar la meua gratitud.

El manuscrit fou copiat pel notari Carles Barberí i Font amb la lletra indicada, que és la mateixa dels seus manuals professionals. El seu nom figura, en un full solt incorporat al començ del manuscrit, escrit set vegades a l'interior d'altres tants rectangles disposats en pro-

porció decreixent, i al colofó, p. 107, on es manifesta expressament autor de la còpia. Segons l'esmentat colofó, Carles Barberí començà a copiar el manuscrit essent notari electe —càrrec que obtingué el 1841— i l'acabà el 7 de setembre de 1880. Precisant més, cal creure que l'inici del seu treball devia començar pels volts de 1855, ja que els poemes núms. 2 i 34, segons la meva numeració, són datats, respectivament, el 3 de juliol i el 7 de novembre d'aquell any. Com sigui que a l'indicat colofó Carles Barberí fa constar l'any 1856 —durant el qual, com ja sabem, prengué, d'altra banda, possessió del seu càrrec de notari de nombre del Reial Col·legi de Notaris Públics de Barcelona—, podem creure que inicià la seva còpia a l'esmentada data de 1856, consignada per ell mateix, insistim, a l'expressat colofó.

Segons que detallarem seguidament, el manuscrit és dividit en cinc seccions, rubricades pel colofó, amb un total de 45 poesies d'autors diversos i dues obres dramàtiques de Francesc Fontanella. La primera secció, *Versos de diferents autors*, conté 18 poesies sense nom d'autor; d'aquestes, però, 14 són de Fontanella i 5 tornen a ésser copiades a la secció tercera. La segona secció, *Versos del poeta D. Ygnasi Ferrera*, consta de 16 poemes, 14 dels quals són d'Ignasi Ferreres, un altre és de Pau Estorch i Siqués, i un altre, en castellà, és anònim. La tercera, *Versos del poeta Fontanella*, suma 10 poesies d'aquest autor, 5 de les quals ja foren copiades a la primera secció, segons que ja hem dit. La quarta conté la *Tragicomèdia pastoral de «Amor, Firmesa y Porfia»*, a més d'una quarteta laudatòria a Fontanella (núm. 46). I la cinquena copia el *Desengany* d'aquest autor. Tot fa suposar que Barberí utilitzà, almenys, tres blocs de textos de procedència diferent: el primer integrat per obres de diversos poetes, el segon compost de poemes d'Ignasi Ferreres, i el tercer format per composicions poètiques i obres dramàtiques de Fontanella.

Tot seguit faig la descripció del manuscrit, indicant la pàgina, segons la meva numeració, el nombre que atribueixo a les composicions, el nom del poeta, el títol, el primer i el darrer vers, que dono entre cometes i separats per guió, la data, si hi consta, i l'ornamentació, quan n'hi ha.

- Ps. 1. COLECCIÓ DE POESIAS CATALANAS. (Gran orla, motius geomètrics i florals.)
2. (En blanc.)
3. [I] VERSOS DE DIFERENTS AUTORS. (Orla floral.)
- 3-4. 1. [Anònim.] *Decimas*. «Deu te quart y St Antoni» — «y de versos sense fi.»
4. 2. [Anònim.] *Tribut á la memoria de D. Joseph Sol y Padrís*. «Ab llagrimas d'amor y d'amargura» — «gran, com la taca que ha cubert sa terra! !» «3. de Juriol 1855.»
4. 3. [Anònim.] *Qui es mes noble? Decima*. «Jo conéx molts caballers» — «mes noblesa que lograr.»
5. 4. [F. Fontanella.] *Epitafi. Al Sepulcre de una imaginada Deydat de la hermosura*. «Estas que veus reliquias son postreras» — «fredas estan aquí en la Sepultura.»
- 5-6. 5. [F. Fontanella.] *Desengany*. «Passan edats, y vidas» — «que es nostre fi, sens fi.»
6. 6. [F. Fontanella.] *A la Ciutat de Paris. Soneto*. «Aquest fanch que Lutecia denomina» — «y jo no anyoraria á Barcelona.»
6. 7. [F. Fontanella.] *Decimas á diferents assumptos*. «O he de morir, ó, he de amar» — «per viurer eternament.»
- 6-7. 8. [F. Fontanella.] *Glosa. Si nom mata tant dolor*. «Llamento infelís, y ploro» — «si nom mata tant dolor.»
7. 9. [F. Fontanella.] *Lletres al agasajo de un amich*. «Francino adora á Amaranta» — «si es en obligarla Sol.»
- 7-8. 10. [F. Fontanella.] *A una ausencia. Romans*. «Tas prendas, Elissa mia» — «ó, abrevia la vida, ó, la esperança.»
8. 11. [F. Fontanella.] *Al Eco*. «Dols esperit de la Selva» — «serás eco de ma veu.»
- 8-9. 12. [F. Fontanella.] *A unas Señoras Monjas. Romans*.

- «Ohiu Senyoras devotas.» — «ignora las tempestats.»
- 9-10. **13.** [F. Fontanella.] *A una forçosa ausència.* «Ribera de Serraaativa» — «sentirás ab mi la amarga ausència.»
10. **14.** [F. Fontanella.] *A una mudança. Soneto.* «Las ultimas serán llagrimas mias» — «si un angel és objecte á la mudança.»
10. **15.** [Anònim.] *Follia.*
«Las plantas de mon amor
cada dia reverdeixen,
de nits, y de dias creixen
per alcançar vostre cor.»
11. **16.** [F. Fontanella.] *Al agasajo de un Amich casat. Soneto.* «Del ayre, ó, Ninfas en la vaga esfera» — «qui no te envegerá tant dolça mora.»
11. **17.** [F. Fontanella.] *A un favor.* «En la mes nova ventura» — «quit' desitja mes servir.»
- 11-13. **18.** [F. Fontanella.] *Introducció ál certamen Poetich del Angelich Doctor San Tomas de Aquino.* «No ja de Febo inspiració sonora» — «si s'usa dizcreció per los Poetas.» (Cul de llàntia, amb motius geomètrics, al final de la segona columna de la p. 13.)

14. [II] **VERSOS DEL POETA D. YGNASI FERRERA.** (El nom de l'autor, en una petita orla.)

14. **19.** *Vid.* el núm. I de la nostra edició.
- 14-16. **20.** *Vid.* núm. II.
- 16-17. **21.** *Vid.* núm. III.
- 17-18. **22.** *Vid.* núm. IV.
- 18-20. **23.** *Vid.* núm. V.
- 20-22. **24.** *Vid.* núm. VI.
22. **25.** *Vid.* núm. VII.
- 22-23. **26.** *Vid.* núm. VIII.
23. **27.** *Vid.* núm. IX.
- 23-24. **28.** *Vid.* núm. X.
- 24-25. **29.** *Vid.* núm. XI.
- 25-26. **30.** *Vid.* núm. XII.

26. **31.** *Vid.* núm. XIII.
- 26-28. **32.** *Vid.* núm. XIV.
28. **33.** [Anònim.] *Desengaño para la vida humana y memoria para la muerte.* «Si quieres ver el fin triste que se espera» — «todo lo consumiré la sepultura?» (Set octaves escrites, dins un dibuix representant una ara sepulcral, en un espai de 5,40 × 2,30 cm, en una lletra extremament petita, seguides de la frase «es de autor desconocido». A la dreta de l'ara i tocant-la amb la mà, hi ha un esquelet molt ben dibuixat, de 12 cm d'alt.)
28. **34.** Tamburiner del Fluvià. [Pau Estorch i Siqués.] *En loor dels esforços queba fet pera restablir la llengua Cathalana D.* [Joseph Subirana, segons l'acròstic del poema]. «Jau desauiciada... quasi en la agonía» — «Alsas la moribunda y cobra vida.» «Tamburiner del Fluviá. Barña 7. Nov.^e 1855.»
29. [III] **VERSOS DEL POETA FONTANELLA.** (Orla floral i geomètrica.)
- 29-30. **35.** *Traducció de la Elegia nona del Llibre 1er dels amors de Ovidi.* «Militat omnis amor, et habet sua castra Cupido...» «Tots los amadors militan» — «ame donchs, y no ho será.»
- 30-31. **36.** *Celebra lo triunfo de la Viuda Judith contra de Olofernes.* «Coronadas de esperanças» — «o, los subjecte la industria.»
31. **37.** *Funebre obsequi á una Eclipsada hermosa á qui Fontano ofereix afligit lo cor per sepultura, lo dolor per Epitafi.* (3 sonets.) [I] «Dolças despullas, quant lo Cel volia» — «ab altre mort me tornareu la vida.» [II] «Quant cinyen caminant la pedra dura» — «los archs, las fletxas, alas, y cadenas.» [III] «Muda Daphne la planta fugitiva» — «me resta lo dolor, no la corona.»
- 31-33. **38.** *Llagrimas de Fontano á la mort de Nize.* «Llagrimas

- tristas, llagrimas confusas» — «llagrimas tristas, llagrimas confusas.»
- 33-34. 39. *Al Sepulcre de una Ymaginada Deydat de la hermosura. Epitafi.* «Estas que veus reliquias son postresas» — «fredas estan aquí en la Sepultura.»
34. 40. *Desengany.* «Passan edats, y vidas» — «que es nostre fi, sens' fi.»
35. 41. *A la mort de Nize. Soneto.* «O, duras fletxas de amor rompudas!» — «per donar á mos ulls eterna aurora.»
35. 42. *A una ausencia. Romans.* «Tas prendas, Elissa mia» — «ó, abrevia la vida, ó, la esperança.»
- 35-36. 43. *Al Eco.* «Dols esperit de la selva» — «serás eco de ma veu.»
36. 44. *A una forçosa ausencia.* «Ribera de Serra altiva» — «sentirás ab mi la amarga ausencia.»
- 37-38. (En blanc.)
- 39.[IV]45. [F. Fontanella.] TRAGICOMEDIA PASTORAL DE «AMOR, FIRMESA Y PORFÍA». (Orla amb motius geomètrics i florals.)
40. (En blanc.)
- 41-45. *Loa.* «Interlocutors.» «Primo ix Possimico.» «Socorro, amparo, favor» — «Los quatre.» «y Cisnes de Llobregat.» «Fi de la Loa.»
45. *Lletra que s'canta antes de representar la Comedia.* «La bizarría de Elisa» — «nos pot encubrir.»
- 45-78. *Tragicomedia Pastoral, «Amor, Firmesa y Porfía».*
45. «Interlocutors.»
- 45-56. *Acte primer.* «Scena primera en la Ribera del Llobregat.» «Font.» «Honor de esta ribera.» — «Guid.» «Yls' raigs hermosos del Sol.» «Fi del Acte primer.»
- 56-67. *Acte segon.* «Scena primera.» «Ynterlocutors.» «Mireno.» «O! Jupiter a qui rendida aclama» — «Elisa.» «Sentiments.» «Fi del Acte segon.»

- 67-78. *Acte tercer.* «Scena primera.» «Guidemio y Pastors.» «Guid.» «Ja de esta verda eminència» — «Font.» «fareu venturós Poeta.» Finis.»
78. **46.** [Anònim.] *Versos al Poeta.* (Títol i text orlats.)
«Un mirall de gran resplendor
es *Fontanella* dels Poetas;
pus deixa las tacanyetas,
per l'habit de predicador.»
- 79-82. **45.** (continuació). *Entremés.* «Possimico, Bernarda.» «Poss.» «Qui so jo senyoras mias?» — «Poss.» «repassant los protocols.» «Vassen.»
- 82-83. *Ball del Entremés.* «Guidemo, Flora.» «Musica.» «Atenció que Flora bella» — «Mir.» «de nostres faltas.» «Fin del Entremés.»
- 83-84. *Ball de la Pintura per la segona Jornada de la Tragico-media.* «La Pintura. Possimico.» «Yx cantant la Pintura.» «Pint.» «Jo só la nova Pintura» — «Pintura.» «que me n' vaig á la Comedia.» «Fi del ball de la Pintura.» (Cul de llàntia: un ocell posat damunt un cordó.)
85. [v] **47.** [F. Fontanella. DESENGANY, POEMA DRAMÀTIC.]
85. *Lletra per antes del Poema del Desengany ab resposta.*
«Yx la Fama y lo qui li respon.» «Fama.» «Alerta amadors alerta» — «Fama.» «ha faltat lo valor y la constancia.» (Cul de llàntia, amb motius geomètrics.)
- 86-107. *Desengany. Poema dramàtic.* (Orla, amb motius geomètrics, englobant el títol i els interlocutors.)
86. «Interlocutors.»
- 86-97. *Acte primer.* «Yxen Tirsis y Mireno.» «Tirsis.» «Esta que veus nativa Arquitectura» — «Vulcano.» «Vina vina á consumir.» «Vansen tots.» «Fi del Acte primer.»
- 97-107. *Acte segon.* «Crida dins un salvatge.» «Salv.» «Aquí Guardas alentadas» — «Marte.» «basta á disculpar mas penas.»

107. (Com a colofó fou escrit, dins una orla circular molt ben ornada, el text següent:)
«Copiat per mi Carles Barberí y Font notari elét del col·legi de la Real Audiencia de Catalunya, ab reyal titol expedit per sa Altesa lo Duch de la Victoria, Regent del Regne, en el dia tres de desembre de 1841. y he clós avuy set de setembre de 1880.
Feya! 1856. Fas! 1880.»
108. (En blanc.)